

PÁTKA

ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY RÉGÉSZETI MUNKARÉSZ
SAVANYÚ BÁLINT

TARTALOMJEGYZÉK

1. ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT.....	2
1.1. A település történeti leírása.....	2
1.2. A település régészeti örökségének felmérése.....	6
2. A RENDEZÉS SORÁN TERVEZETT VÁLTOZTATÁSOK HATÁSA A RÉGÉSZETI ÖRÖKSÉGRE.....	18
2.1. A területfelhasználási változások ismertetése.....	18
3. ÉRTÉKVÉDELMI TERV (RÉGÉSZET).....	28
3.1. Az értékleltárban szerepeltetett értékek megőrzését biztosító szempontok és követelmények.....	28
3.2. Az önkormányzati feladatok meghatározása.....	31
4. ÖSSZEFOGLALÁS.....	31
5. NYILATKOZAT.....	32

1. ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

1.1. A TELEPÜLÉS TÖRTÉNETI LEÍRÁSA

1.1.1. Topográfiai leírás

Pátka község a Velencei-tótól és a Velencei-hegységtől északra, Székesfehérvártól északkeletre, a 811. számú főút mellett, a Zámolyi-medence és a Velencei-hegység találkozásánál fekszik. A település Fejér megyében, a Székesfehérvári Járás területén található. A község belterületétől nyugatra folyik a Császár-víz, illetve található a Császár-víz felduzzasztásával kialakított Pátkai-víztározó, tőle északra, a település közigazgatási területének északi határán a szintén a Császár-víz felduzzasztásával kialakított Zámolyi-víztározó fekszik. A település felszíne tagolt, a Pátkai-víztározó 120 méteres tengerszint feletti magasságától északi és déli irányban is 180-200 méter magas dombhátak terülnek el.

A község területének földtani viszonyaira a sokszínűség jellemző: a Császár-víz folyóvízi üledéke, a Velencei-hegység deluviális üledéke, illetve a Tihanyi-formáció nevű agyagmárgás finomhomok, illetve a dombhátakon a löszös talajtípusok egyaránt megtalálhatók. A felszíni talajtípusok között a mészlepedékes csernozjom, a csernozjom barna erdőtalaj, és a csernozjom jellegű homoktalaj is megtalálható.

1.1.2. Történeti összefoglaló

A község területe már az őskorban is lakott volt. A neolitikum (újkőkör) időszakából egy feltételezett sírt ismer a kutatás az MRT 7/12. nevű lelőhelyről, a víztározó északi oldala mellől. Pátka környezetében kevesebb neolitikus települést ismerünk, mint a Duna melletti területekről, mindenesetre a sír jelzi, hogy számolni kell Pátka környezetében is az újkőkori megtelepedéssel. A bronzkor időszakában a Velencei-hegység, illetve Fejér megye egész területe sűrűn lakott volt, Pátka határában két földvár is létesült, Lovasberény – Szűzvár, illetve Pákozdi – Pákozdvár. A földvárakat kiszolgáló, úgynevezett szatelit nyíltszíni telepek nyomai Pátka határában is elő kell a jövőben kerülniük. A vaskor időszakában kelta megtelepedéssel kell számolni Pátka területén.

A római kor számos emlékét ismerjük Pátkáról. A Császár-vízet keresztező (Székesfehérvár külterületéhez tartozó) kőgát nagy valószínűséggel ebbe a korszakba sorolható, bár Kralovánszky Alán felvetette az esetleges középkori datálás lehetőségét. A gát környékén Henszelmann Imre és Rómer Flóris által is kutatott több, mint 100, a Kr.u. 2 – 3. század fordulójára datálható halomsír, valamint a feltehetően szintén temetkezésből származó pátkai szárnyas fibulapár, amit egy helyi földműves talált szántás közben. A nagyszámú temetkezéshez település(ek)nek is léteznie kellett a területen, feltehetően ilyen római kori településmagok voltak a közhiteles lelőhelyadatbázisból ismert MRT 7/1., MRT 7/3., MRT

7/6., MRT 7/10., MRT 7/11., MRT 7/20., MRT 7/21., MRT 7/25., MRT 7/27., valamint a Kert utca és a Forró-dűlő nevű régészeti lelőhelyeken is.

A római uralom 5. századi megszűnése után Pátka település területéről nem rendelkezünk sok adattal. A népvándorlás korából egy kora avar kori kengyelpár került elő szórványleletként, valamint a közhiteles adatbázis alapján az MRT 7/6., az MRT 7/10., MRT 7/11., MRT 7/28. régészeti lelőhelyekhez köthető népvándorlás kori leletek előkerülése. A régészeti adatok gyér száma alapján igen valószínű, hogy a népsűrűség a római korhoz képest csökkent.

A honfoglalás után Géza fejedelem idején, majd István megkoronázásával, a Nagyboldogasszony-bazilika megépülésével a közeli Székesfehérvár lett az ország egyik legjelentősebb települése, a város környéke pedig az ország egyik központi régiója. A korai Árpád-korból a falu területéről a Nagy Árpád által 1974-ben feltárt, 11-12. századra keltezett templomot és a hozzá tartozó temetkezéseket ismerjük (Kossuth u. 91.).

A községet először egy 1192-es birtoklevél említi Patca, illetve Pacca alakban. A falut ekkor a Monoszló-nemzetség birtokolja, ők építtetik meg a településhez tartozó, Keresztelő Szent Jánosnak szentelt templomot. A Monoszló-nemzetség kihalása után a falu földbirtokosai gyakran változtak, végül 1258-ban a falut a premontrei rendnek adományozták. Az 1270-es években a Csák-család Vértes környéki birtokaihoz tartozott. A Csákoktól Csókakőt és a környékbeli birtokokat, köztük Pátkát is Károly Róbert király szerezte meg 1326-ban. A viharos 13. század után a falu 1430-ig királyi birtok maradt. Ekkor Csókakő várát a hozzá tartozó falvakkal együtt Luxemburgi Zsigmond élethosszig tartó adományként Rozgonyi István temesi ispánnak adta, majd 1439-ben örök időkre adományozta a területet a Rozgonyiaknak. A 16. század elején a család férfiágának kihalása után a birtokot a Kanizsai-család szerezte meg. A Kanizsai Orsolya és Nádasdy Tamás között kötött 1532-es eljegyzéssel Pátka a Nádasdy-család birtokába került. A törökök 1544-ben, egy évvel Székesfehérvár bevétele után foglalják el Csókakőt. Az Oszmán Birodalom uralma alól 1687-ben szabadul fel a terület véglegesen.

A török kiűzését követően a csókakői urodlmat Hochburg János vásárolta meg a koronától. Az 1696-os vármegye-összeírás szerint Pátkán 1 egésztelkes, 13 féltelkes, 17 negyedtelkes jobbágy, és 6 zsellér család adózott. A falu a Rákóczi-szabadságharc idején sokat szenvedett, a Székesfehérvárat ostromló kuruc csapatok ellátása, a városból történő labanc kicsapások, illetve az átvonuló nagyobb seregtestek élelmezése nagy áldozatokat követelt a közösségtől. A pátkai kuruc lovassági táborban a dunántúli hadjárat idején többször megfordult Botlyán János generális. Az 1704-től tartó patthelyzetnek a fehérvári helyőrség megerősítése, és a kuruc csapatok Mezőföldről való kiszorulása vetett véget 1709-ben.

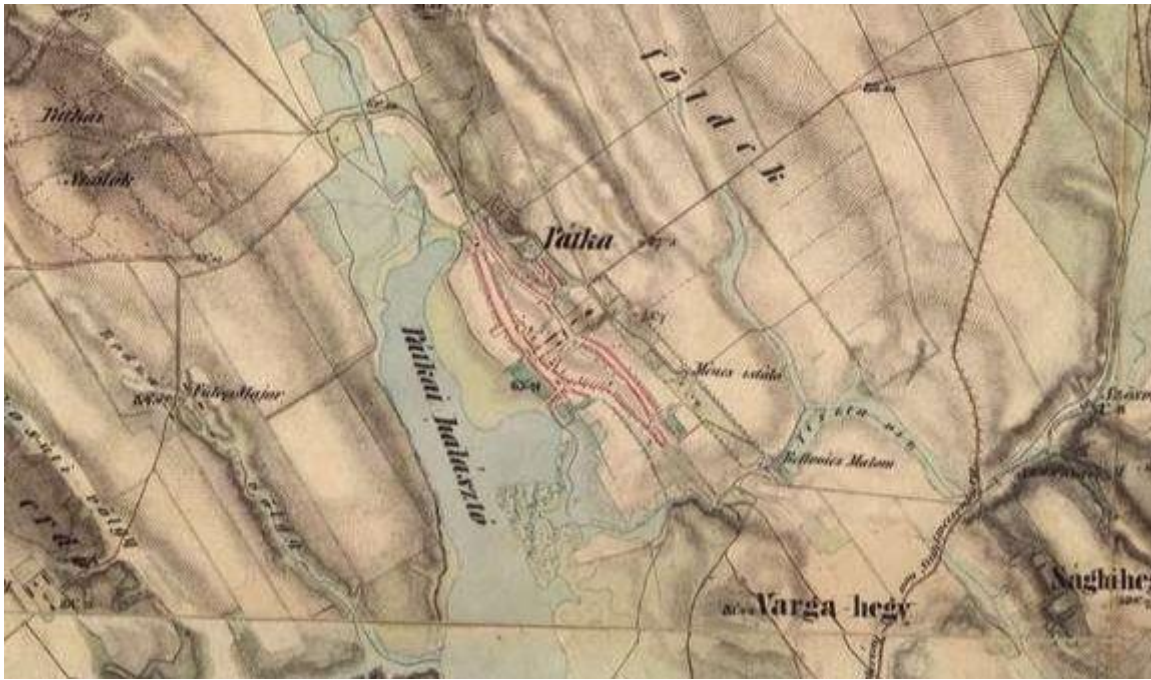
Az 1715-ös országos adóösszeírásban a faluban 46 családot soroltak fel. 1725-ben gondatlanságból kitört tűzben leégett a falu, a helyreállítás nagy terheket rótt a lakosokra. 1752-ben a községet és környékét Lamberg Ferenc Antal megvásárolta Hochburg Mária Johanna grófnőtől. 1767-ben a vármegyei közgyűlés Fejér megyét három járásra osztotta, Pátka a csákvári járásba lett besorolva. Pátkán 1768-ban hajtották végre az úrbéri rendezést, a falu urbáriumuma szerint ekkor 58 jobbágy egynyolcad, 30 jobbágy kétnyolcad, 16 jobbágy pedig ötnyolcad telekkel rendelkezett. Az 1774-1775. évi adóösszeírás szerint 118 jobbágy, 5 zsellér, 12 csak házzal bíró család, 5 szolga, 18 kézműves és egy kereskedő élt a településen. A II.

József-kori népszékszámítás alapján ekkor a falunak egy kőből épült temploma és egy magtára volt, 214 házban pedig összesen 302 család élt, a község lélekszáma 1489 fő volt. A 18. század elején a falut Lamberg Fülöp halála után Lamberg Mária grófné, született Festetics grófnő és utódai örökölték. Az 1831-es kolerajárvány sok halálos áldozatot követelt. A mezőgazdaság fejlődése miatt 1842-ben Pátka határában megépült a Máriamajor.

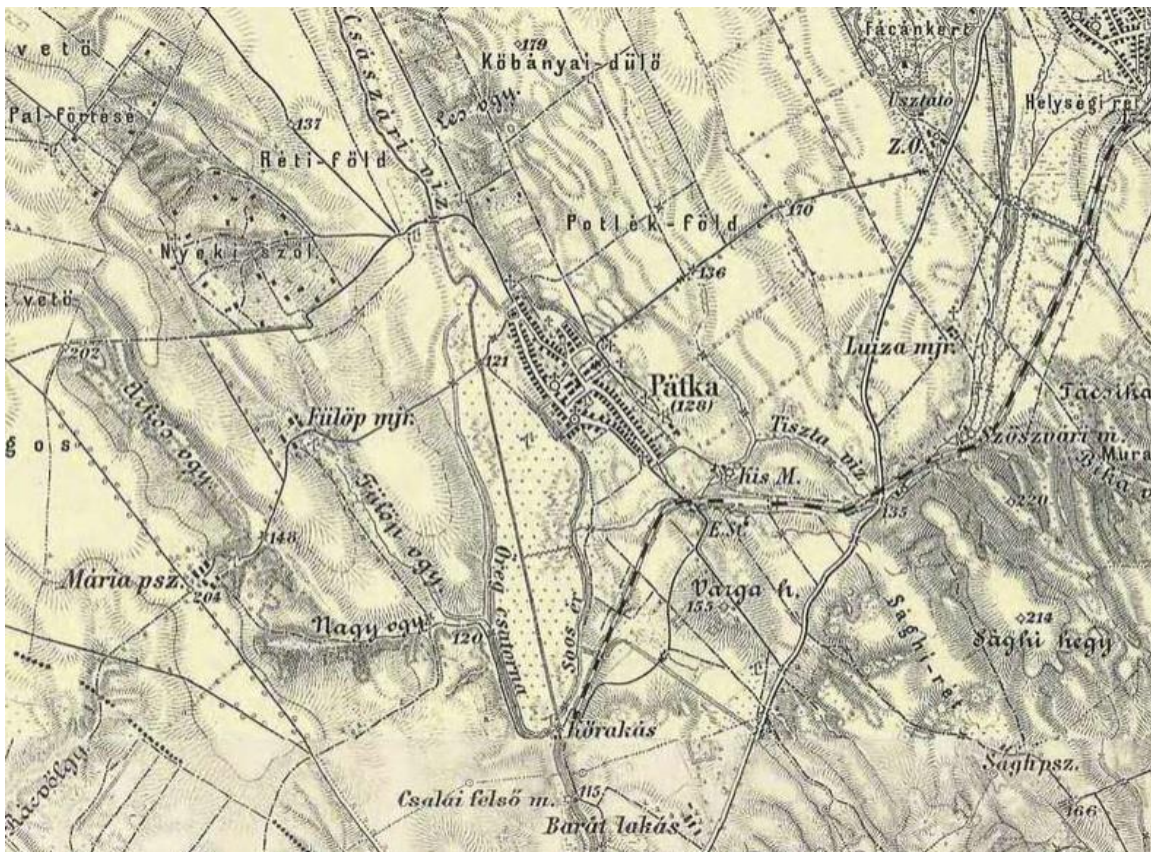

Pátka a 18. század végén, az I. katonai felmérés (1782 – 1785) idején

1848 tavaszán a csákvári járásban 1172 fő nemzetőrt írtak össze, ebből 187 fő volt pátkai lakos. A bécsi udvar szeptember 25-én a Lamberg családfőt, gróf Lamberg Ferenc Fülöpöt nevezte ki Magyarország katonai parancsnokává és ideiglenes nádorrá. Szeptember 28-án a fővárosba felutazó grófot a feldühödött tömeg a pest-budai hajóhídon meglincselte. Szeptember végén a Jellasics horvát bán vezette, Pest-Budára tartó császári sereg Pákozdi határában csatát vállalt az addig folyamatosan hátráló magyar csapatokkal. A csata közben Kempen tábornok hadteste Pákozdi irányából Csalapuszta és Pátka irányába próbált meg áttörni, de ezt a magyar jobbszárny megakadályozta. A csata a magyar sereg győzelmével zárult, Jellasics Bécs irányába vezette el a csapatait. A Pátkát fosztogató horvátokat a zalai nemzetőrök, valamint a falusi lakosok elűzték, majd megtámadtak egy 500 fős horvát alakulatot, elfogták társzereiket, Kempen poggyászát, valamint a hadi térképeit is. Válaszul az ellenség újra feldúlta a falut, és a katolikus lelkészt 28 lakossal együtt elhurcolták. A hadi helyzet változásával a magyar honvédek kiűrtették a Dunántúlt és Pest-Budát, és a Tiszántúl területére húzódtak vissza, az osztrákok januárban vonultak be a településre. Az osztrák seregek elvonulással ellenállás és gerillacsapatok szervezése kezdődött, melyhez a falusiak lelkesen csatlakoztak. A szabadságharc leverése után a harcok elől elmenekült lakosok jelentős része visszatért a faluba.

Pátka a 19. században, a második katonai felmérés (1819 – 1869) térképszelvényén

Pátka a 19. század második felében, a harmadik katonai felmérés (1872 – 1884) térképszelvényén

A szabadságharc után az 1851-es népszámlálás szerint Pátkán 328 házban 2105 fő élt, ebből 2068 fő volt magyar, 21 fő cigány és 16 fő zsidó. 1854-ben Festetics gróf létrehozta a Fülöp-majort, mely 1858-ban szinte teljesen leégett. 1863-ban Ságipuszta épült ki. A kiegyezés utáni, 1869-es statisztikai adatok szerint a község lakosainak a száma az előző években

növekedett, ekkor 2376 fő élt a faluban. 1874-ben Rómer Flóris feltárásokat végzett a pátkai halomsíroknál. 1885-ben a faluban is megjelent a korábban ismeretlen torokgyík. 1890-ben leégett a faluban 25 ház, ennek hatására 1891-ben megalakult a pátkai Önkéntes Tűzoltó Egyesület. A falu postahivatalát 1896-ban adták át, 1898-ban megindult a község határában a vasúti forgalom a Bicske – Székesfehérvár vonalon. Az 1890-es évek második felében a szőlőskertekben nagy károkat okozott a filoxéra. A falu lakossága az 1910-es népszámlálás adatai alapján a 20. század elején 2471 fő volt.

Pátka területe az 1941-es katonai felmérés térképén

1.2. A TELEPÜLÉS RÉGÉSZETI ÖRÖKSÉGÉNEK FELMÉRÉSE

1.2.1. Az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarészének forrásai

Az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarészének tárgya Pátka község településfejlesztési koncepciójához kapcsolódó, a 2001. évi LXIV. tv. 85/A §-a alapján szükséges Örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi dokumentáció elkészítése. A tanulmány a Miniszterelnökség Örökségvédelmi Hatósági Főosztály Örökségvédelmi Nyilvántartási Osztály által a település területén végzett régészeti feltárásokra vonatkozó szakirodalmi adatokra épül. Továbbá a Szent István Király Múzeum Adattárának szakanyagára, a pátkai régészeti lelőhelyekkel kapcsolatban publikált szakirodalomra, a 2018. január 27-én végzett helyszíni szemle eredményeire, valamint a helytörténeti adatok vonatkozásában a Halmi Viktória – Bauer Eszter: Codex Pátka című kiadványára támaszkodik.

1.2.2. Jogszabályi környezet

A régészeti lelőhelyek a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény (továbbiak Kötv.) 11.§ alapján általános védelmet élveznek. A törvény szelleme szerint a régészeti lelőhelyek épségét meg kell őrizni. A Kötv. 3.§-a szerint a kulturális örökség védelme érdekében a köz- és magáncélú fejlesztéseket e védelemmel összhangban kell végezni. A Kötv. 4.§ alapján a kulturális örökség a nemzet egészének közös szellemi értékeit hordozza, ezért megóvása mindenki kötelessége. Tilos a kulturális örökség elemeinek veszélyeztetése, megromlása, megsemmisítése, meghamisítása, hamisítása. A kulturális örökség elemeit tudományos módszerekkel kell felkutatni, számba venni, értékelni, az utókor számára megőrizni és hozzáférhetővé tenni.

A Kötv. 8.§ (1) kimondja, hogy Magyarország határain belül a föld felszínén, földben, vizek medrében vagy máshol rejlő vagy onnan előkerült régészeti lelet állami tulajdon, és e törvény erejénél fogva védelem alatt áll.

A régészeti lelőhelyeket – a fenntartható használat elvének figyelembevételével – csak olyan mértékben lehet igénybe venni, hogy azok állománya számottevően ne csökkenjen, illetve összefüggéseik ne károsodjanak (Kötv. 9.§).

A régészeti örökség elemeit lehetőleg eredeti lelőhelyükön, eredeti állapotukban, eredeti összefüggéseikben kell megőrizni. A régészeti lelőhelyek védelmére irányuló intézkedéseknek elsősorban megelőző, szükség esetén mentő jellegűeknek kell lenniük (Kötv. 10.§).

Az ismertté vált régészeti lelőhelyeket nyilvántartásba kell venni. A nyilvántartott régészeti lelőhelyek e törvény erejénél fogva általános védelem alatt állnak (Kötv. 11.§ (1), (2)).

Az örökségvédelemmel, régészeti lelőhelyek védelmével kapcsolatos alapvető jogszabályok jegyzéke

- 2001. évi LXIV. tv. a kulturális örökség védelméről (Kötv.)
- 191/2001. (X.18.) Kormány rendelet az örökségvédelmi bírságról
- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről, különösen a kunhalmok és a földvárak törvényi védelméről (23.§ (2))
- 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről
- 68/2018. (IV.9.) Kormány rendelet a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról
- 312/2012. (XI.8.) Kormány rendelet az építésügyi és építésfelügyeleti hatósági eljárásokról és ellenőrzésekről, valamint az építésügyi hatósági szolgáltatásról
- 439/2013. (XI.20.) Kormány rendelet a régészeti örökséggel és a műemléki értékekkel kapcsolatos szakértői tevékenységről
- 68/2018. (IV.9.) Kormány rendelet a régészeti örökség és a műemléki érték védelmével kapcsolatos szabályokról (továbbiakban: Korm. rendelet)
- 1997. évi LXXVIII. törvény az épített környezet alakításáról és védelméről,
- 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartó rendszerről

- 13/2015. (III. 11.) MvM rendelet a régészeti lelőhely és a műemléki érték nyilvántartásának és védetté nyilvánításának, valamint a régészeti lelőhely és a lelet megtalálója anyagi elismerésének részletes szabályairól,
- 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről,
- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 149/2000. (VIII. 31.) Korm. rendelet a Magyar Köztársaság Kormánya és az Európa Tanács tagállamai között 1992. január 16-án kelt, Vallettában aláírt, a régészeti örökség védelméről szóló Európai Egyezmény kihirdetéséről,
- 47/2001. (III. 27.) Korm. rendelet a muzeális intézményekben folytatható kutatásról

A régészeti területek típusai

A Kötv. a régészeti területeket három típusba sorolja be:

- Nyilvántartott régészeti lelőhely (Kötv. 7.§ 23., 35.)
- Fokozottan védett, illetve kiemelten védett régészeti lelőhely (Kötv. 13.§ 4.)
- Régészeti érdekű terület (Kötv. 7.§ 29.)

Nyilvántartott régészeti lelőhely: Közhiteles nyilvántartásba vett, a Kötv. alapján általános védelem alatt álló, földrajzilag körülhatárolható terület, amelyen a régészeti örökség elemei eredeti összefüggéseikben megtalálhatók.

Fokozottan védett, illetve kiemelten védett régészeti lelőhely: Kiemelten védett az a lelőhely, amely kivételes tudományos jelentőséggel, és nemzetközi vagy országos szempontból kiemelkedő fontossággal bír. Fokozottan védett az a régészeti lelőhely, amelynek tudományos jelentősége megállapítható, és egy nagyobb tájegységre nézve kiemelkedő fontossággal bír (Kötv. 13. (4.)). A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeken nem lehet olyan tevékenységet folytatni, amely a lelőhelynek akár részleges állapotromlását eredményezheti (Kötv. 13. (1)), és a védetté nyilvánított régészeti lelőhelyhez védőövezetet lehet kijelölni (Kötv. 13. (2)).

Régészeti érdekű terület: Valamennyi terület, természetes vagy mesterséges üreg és a vízmedrek azon része, amelyen, illetve amelyben régészeti lelőhely előkerülése várható vagy feltételezhető (Kötv. 7.§ 29.).

Örökségvédelmi hatástanulmány

Örökségvédelmi hatástanulmányt kell készíteni a település településfejlesztési koncepciójának kidolgozása során. Ha a településfejlesztési koncepció készítése során nem készült, vagy a rendezés alá vont területre nincs örökségvédelmi hatástanulmány, vagy van, de az tíz évnél régebbi, akkor azt a rendezés alá vont területre el kell készíteni (Kötv. 85/A.§ (1)). Az örökségvédelmi hatástanulmányban megfogalmazott értékvédelmi terv szerint kell meghatározni az örökségvédelemmel érintett területekre vonatkozó településfejlesztési és településrendezési eszközöket (Kötv. 85/A.§ (2)). Az örökségvédelmi hatástanulmányt a Kötv. 85/A.§-ában meghatározott esetekben a településfejlesztési koncepció vagy a

településrendezési eszköz megalapozó vizsgálata keretében, települési örökségvédelmi hatástanulmányként (a továbbiakban: települési örökségvédelmi hatástanulmány) a 68/2018. (IV.9.) Korm. rendelet 14. melléklete szerinti tartalommal a Korm. rendelet 83.§ (2) a)-c) pontja alapján kell elkészíteni. A települési örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi munkarésze a 14. mellékletben meghatározott tartalmi elemek közül a régészeti örökség tárgykörével foglalkozó tartalmi elemek összesége (Korm. rendelet 83.§ (3)).

A települési örökségvédelmi hatástanulmány elkészítéséről a településfejlesztési koncepció vagy a településrendezési eszköz és a településképi rendelet készíttetője köteles gondoskodni (Korm. rendelet 84.§ (1)). Az örökségvédelmi hatástanulmány elkészítésére jogosult az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi munkarésze vonatkozásában a régészeti örökséggel és műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről szóló kormányrendelet (439/2013. (XI.20.) Kormány rendelet) szerint régészeti területen szakértői tevékenység végzésére jogosult szakértő, valamint a helyi építési szabályzat kidolgozása során a gyűjtőterületén érintett régészeti gyűjtőkörrel rendelkező múzeum, amely az újonnan beépítésre szánt területnek kijelölt terület terepbejárását térítésmentesen, 60 feltárással alkalmas nap alatt végzi el (Korm. rendelet 84.§ (2) a)-b)).

1.2.3. Régészeti lelőhelyek

Jelen vizsgálat Pátka községre és külterületének egészére terjed ki. A falu területére, illetve környezetére vonatkozólag az alábbi régészeti adatokkal rendelkezünk.

Nyilvántartott régészeti lelőhelyek

1. lelőhely. Pátka – Kossuth u. 91. (22096)

Régészeti jelenségek: Templom: Árpád-kor. Faragott kő: kora Árpád-kor

Leírás: A lelőhely a község belterületén, a Kossuth u. 91. környékén található, mintegy 160 méter hosszú és 60 méter széles lelőhely. Nagy Árpád azonosította 1974-ben, hitelesítő ásatást végzett a területen. A Pátka – Központ nevű lelőhely területén belül található.

Forrás: Szent István Király Múzeum adattára (a továbbiakban SZIKM AD) 1017., RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673

2. lelőhely. Pátka – Kossuth utca (22097)

Régészeti jelenségek: Temető: középkor. Verem: újkor.

Leírás: A község belterületén, a Kossuth utca Vak Bottyán tértől a Tiszta-vízig terjedő hosszában, szélessége 20-50 méter között váltakozik. 1968-ban Kralovánszky Alán azonosította helyszíni szemle során, ekkor csatornázási munkálatok során bolygatták a lelőhelyet.

Forrás: SZIKM AD 4379/87, RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 675

3. lelőhely. Pátka – MRT 7/1. lelőhely (22576)

Régészeti jelenségek: Telepnyom: Árpád-kor, római kor

Leírás: Részben a község belterületén, a Tisza-víz északi partján található, közel 485 méter hosszú és 280 méter széles régészeti lelőhely. 1988-ban Siklósi Gyula helyszíni szemle keretében azonosította. 2011-ben csatornázási munkálatok közben Prander Péter irányításával végeztek a területén régészeti megfigyelést

Forrás: Fejér Megye Régészeti Topográfiája (a továbbiakban FMRT) (kézirat a székesfehérvári múzeum adattárában), KÖH 600/1870/2012, RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 0172/3, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638

4. lelőhely. Pátka – MRT 7/2. lelőhely (22577)

Régészeti jelenségek: Telepnyom: késő középkor.

Leírás: A Pátkai-tározótól nyugatra, Pátka – Újteleptől délkeletre található régészeti lelőhely. Közel 120 méter hosszú, 100 méter széles. 1988-ban Siklósi Gyula helyszíni szemle során azonosította.

Forrás: FMRT, RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 0146/16, 0146/17

5. lelőhely. Pátka – MRT 7/3. lelőhely. (22578)

Régészeti jelenségek: Telepnyom: római kor.

Leírás: A Kossuth utca végén a tározóhoz levezető műút északi oldala és a víztározó közötti területen fekszik, közel 270 méter hosszú, 100 méter széles. 1988-ban Siklósi Gyula helyszíni szemle során azonosította.

Forrás: FMRT, RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 953, 064, 0170/1, 788

6. lelőhely. Pátka – MRT 7/4. lelőhely (22579)

Régészeti jelenségek: Telepnyom: őskor.

Leírás: A Kossuth utca végén a tározóhoz levezető műút déli oldala mellett, az 5. lelőhellyel szemben található, hossza közel 180, szélessége 95 méter. 1988-ban Siklósi Gyula helyszíni szemle során azonosította.

Forrás: FMRT, RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 774, 775, 776, 777, 778, 779, 784, 785, 786, 787, 788

7. lelőhely. Pátka – MRT 7/5. lelőhely (22580)

Régészeti jelenségek: Telepnyom: késő középkor.

Leírás: A Kossuth utca 57. és a Kossuth utca 23. szám között található, az utcától délnyugati irányban közel 150 méterre, északkeleti irányban 65 méternyire kiterjedő lelőhely. Hossza közel 265 méter. 1988-ban Siklósi Gyula helyszíni szemle során azonosította. 2011-ben Prander Péter irányításával végeztek a területén régészeti megfigyelést.

Forrás: FMRT, KÖH 600/1870/2012, RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 736, 737, 739, 742, 743, 744/2, 747, 749, 750, 753, 754, 755, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 764

8. lelőhely. Pátka – MRT 7/6. lelőhely (22581)

Régészeti jelenségek: Telepnyom: római kor, népvándorláskor, késő középkor.

Leírás: A Pátkai-víztározótól közel 580 méterre nyugatra, Pátka – Újteleptől közel 540 méterre délre, a víztároló és az egykori Fülöp-major között fekszik, hossza közel 690 méter, szélessége mintegy 275 méter. 1988-ban Siklósi Gyula helyszíni szemle során azonosította.

Forrás: FMRT, RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 0144/14, 0144/1, 0144/2, 0144/3, 0144/4, 0144/5, 0149, 0152/14, 0152/15, 0152/16, 0152/17, 0152/18

9. lelőhely. Pátka – MRT 7/7. lelőhely (22582)

Régészeti jelenségek: Telepnyom: Árpád-kor.

Leírás: A Pátkai-víztározó nyugati oldalán, a tározó és a vadászház között. Hossza közel 730 méter, szélessége közel 160 méter. 1988-ban Siklósi Gyula helyszíni szemle során azonosította.

Forrás: FMRT, RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 0152/2, 0167/2, 0167/3, 0167/4, 0167/5, 0167/6, 0167/7, 0167/8

10. lelőhely. Pátka – MRT 7/8. lelőhely (22583)

Régészeti jelenségek: Telepnyom: őskor.

Leírás: A Pátkai-víztároló nyugati oldalán, az MRT 7/7-es lelőhelytől 150 méterre északra található. Hossza közel 175 méter, szélessége 130 méter. 1988-ban Siklósi Gyula helyszíni szemle során azonosította.

Forrás: FMRT, RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 0170/1, 0152/2

11. lelőhely. Pátka – MRT 7/9. lelőhely (22584)

Régészeti jelenségek: Telepnyom: Árpád-kor, késő középkor.

Leírás: A Pátkai-víztározó nyugati oldalában elhelyezkedő lelőhely. Keletről a víztározó, nyugatról a Forró-dűlő határolja. Hossza mintegy 560 méter, szélessége közel 180 méter. 1988-ban Siklósi Gyula helyszíni szemle során azonosította.

Forrás: FMRT, RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 0170/1, 0152/2, 0152/12, 0152/11

12. lelőhely. Pátka – MRT 7/10. lelőhely (22585)

Régészeti jelenségek: Telepnyom: római kor, népvándorlás, Árpád-kor, késő középkor.

Leírás: A Pátkai-víztározótól nyugatra, a tározón átvezető gát nyugati végénél található. Közvetlenül délre az MRT 7/9-es lelőhely van. Hossza közel 350 méter, szélessége 200 méter. 1988-ban Siklósi Gyula helyszíni szemle során azonosította.

Forrás: FMRT, RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 0146/2, 0152/2, 0170/1

13. lelőhely. Pátka – MRT 7/11. lelőhely (22586)

Régészeti jelenségek: Telepnyom: őskor, római kor, népvándorlás, Árpád-kor.

Leírás: A Csákvári utca és a Császár-víz között található, hossza közel 480 méter, szélessége 240 méter. 1988-ban Siklósi Gyula helyszíni szemle során azonosította.

Forrás: FMRT, RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 068/34, 068/35, 068/36, 068/37, 068/38, 068/39, 068/40, 068/41, 068/42, 068/43, 068/44, 068/45, 068/46, 068/47, 068/48, 068/49, 068/50, 068/51, 068/52, 068/53, 068/54, 068/55, 068/56, 068/57, 068/58, 068/59, 068/60, 068/61, 068/62, 068/63, 068/64, 068/65, 068/66, 068/67, 068/68, 068/69, 068/70, 068/71, 068/72, 068/73, 068/74, 068/75,

068/76, 068/77, 068/78, 068/79, 068/80, 068/81, 068/82, 068/83, 068/84, 068/85, 068/86, 068/87, 068/88, 068/89, 068/90, 068/91, 068/92, 068/93, 068/94, 068/95, 068/96, 068/2, 095/2, 093/1

14. lelőhely. Pátka – MRT 7/12. lelőhely (22587)

Régészeti jelenségek: Sír: újkőkor. Telepnyom: őskor.

Leírás: A Pátkai-víztározótól keletre és a Petőfi utca folytatása között fekvő lelőhely. Hossza közel 170 méter, szélessége 130 méter. 1988-ban Siklósi Gyula helyszíni szemle során azonosította, majd 2007-ben szintén Siklósi Gyula ásta meg.

Forrás: FMRT és KÖH 600/2520/2007., RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 970, 971, 974, 975, 978, 979, 980, 981, 982, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000, 943, 944, 950, 066

15. lelőhely. Pátka – MRT 7/13. lelőhely (22588)

Régészeti jelenségek: Telepnyom: Árpád-kor.

Leírás: A 811. sz. út mellett, az úttól délre, a pátkai bekötővel szemben elhelyezkedő lelőhely. Hossza közel 400 méter, szélessége 140 méter. 1988-ban Siklósi Gyula helyszíni szemle során azonosította.

Forrás: FMRT, RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 0193, 0194, 0195, 0196/3, 0199, 1283/1, 1283/2, 1283/3, 1001, 1002, 1003, 1004, 1005, 1018/1, 1071, 1072, 1073, 1074, 1075, 1076.

16. lelőhely. Pátka – MRT 7/15. lelőhely (22589)

Régészeti jelenségek: Telepnyom: őskor, római kor, Árpád-kor.

Leírás: A 811. számú főút déli oldalán. a vasút és az út találkozása előtt található, közvetlenül az MRT 7/30-as lelőhely alatt. Hossza 200 méter, szélessége 100 méter. 1988-ban Siklósi Gyula helyszíni szemle során azonosította.

Forrás: FMRT, RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 0214/2, 0213.

17. lelőhely. Pátka – MRT 7/16. lelőhely (22590)

Régészeti jelenségek: Telepnyom: római kor, Árpád-kor, késő középkor

Leírás: A 811. számú főúttól északra, a belterülettől keletre, a vasút és a Tiszta-víz között található. Hossza közel 210 méter, szélessége 120 méter. 1988-ban Siklósi Gyula helyszíni szemle során azonosította.

Forrás: FMRT, RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 022/1, 022/2.

18. lelőhely. Pátka – MRT 7/17. lelőhely (22591)

Régészeti jelenségek: Telepnyom: Árpád-kor

Leírás: A 811. számú főúttól délre, a pátkai bekötőút és a 811. számú főút kereszteződésében található benzinkúttól mintegy 300 méterre délre található. Átmérője közel 100 méter. 1988-ban Siklósi Gyula helyszíni szemle során azonosította.

Forrás: FMRT, RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 0198/3, 0198/5, 0199, 1283/3.

19. lelőhely. Pátka – MRT 7/18. lelőhely (22592)

Régészeti jelenségek: Telepnyom: késő középkor

Leírás: A Vak Bottyán tértől nyugat-északnyugatra, a Kossuth utca és a Pátkai-víztározó között, a Pátka – Központ nevű lelőhely területén belül található. Hossza 350 méter, szélessége 65 méter. 1988-ban Siklósi Gyula helyszíni szemle során azonosította.

Forrás: FMRT, RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 698, 701, 702, 704, 705, 706, 707/3, 709, 711, 712, 713, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 722, 723, 724, 725, 727.

20. lelőhely. Pátka – MRT 7/19. lelőhely (22593)

Régészeti jelenségek: Telepnyom: késő középkor

Leírás: A Kossuth utcától nyugatra, a Gál köztől dél-délkeletre található, a Pátka – Központ nevű lelőhely területén belül. Hossza közel 540 méter, szélessége 175 méter. 1988-ban Siklósi Gyula helyszíni szemle során azonosította.

Forrás: FMRT, RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 0170/2, 0172/5, 0172/6, 0172/7, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 672, 677, 678, 681, 682, 683, 684, 685, 686/1, 686/2.

21. lelőhely. Pátka – MRT 7/20. lelőhely (22594)

Régészeti jelenségek: Telepnyom: római kor

Leírás: A Kossuth utca, a Gál köz és a víztározó között, a víztározótól mintegy 90 méterre keletre található, részben a Pátka – Központ nevű lelőhely területén belül. Hossza közel 250 méter, szélessége 110 méter. 1988-ban Siklósi Gyula helyszíni szemle során azonosította.

Forrás: FMRT, RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 0172/2, 0172/7, 686/2, 678, 677, 667, 672, 0170/1.

22. lelőhely. Pátka – MRT 7/21. lelőhely (22595)

Régészeti jelenségek: Telepnyom: őskor, római kor, Árpád-kor

Leírás: Pátka külterületén, a belterülettől északra, a Zámolyi-víztározótól mintegy 125 méterre délre található. Hossza közel 440 méter, szélessége 200 méter. 1988-ban Siklósi Gyula helyszíni szemle során azonosította.

Forrás: FMRT, RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 0102/1, 0102/2, 0102/6, 0102/7, 0102/8.

23. lelőhely. Pátka – MRT 7/22. lelőhely (22596)

Régészeti jelenségek: Telepnyom: Árpád-kor

Leírás: Pátka külterületén, a belterülettől északra, a Zámolyi-víztározótól mintegy 400 méterre délre, az MRT 7/21. lelőhelytől 100 méterre található. Hossza közel 160 méter, szélessége 130 méter. 1988-ban Siklósi Gyula helyszíni szemle során azonosította.

Forrás: FMRT, RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 0102/8.

24. lelőhely. Pátka – MRT 7/23. lelőhely (22597)

Régészeti jelenségek: Telepnyom: Árpád-kor

Leírás: A Zámolyi-víztározó DK-i sarkánál, attól mintegy 80 méterre keletre található. Hossza közel 150 méter, szélessége 115 méter. 1988-ban Siklósi Gyula helyszíni szemle során azonosította.

Forrás: FMRT, RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 093/2, 094, 095/1, 095/2.

25. lelőhely. Pátka – MRT 7/24. lelőhely (22598)

Régészeti jelenségek: Telepnyom: őskor, Árpád-kor

Leírás: A Zámolyi-tározótól délre, a Császár-víz és a Csákvári utca között található. Hossza megközelítőleg 150 méter, szélessége 100 méter. 1988-ban Siklói Gyula helyszíni szemle során azonosította.

Forrás: FMRT, RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 068/129, 068/130, 068/131, 068/132, 068/133, 068/134, 068/135, 068/136, 068/137, 068/138, 068/2.

26. lelőhely. Pátka – MRT 7/25. lelőhely (22599)

Régészeti jelenségek: Telepnyom: őskor, római kor

Leírás: A Gémeskút utca nyugati oldalán, mintegy 320 méter hosszú és 110 méter széles területeén található. 1988-ban Siklói Gyula helyszíni szemle során azonosította.

Forrás: FMRT, RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 0186/1, 0186/2, 0186/17, 0186/18, 0186/19, 0186/20, 0186/21, 0185.

27. lelőhely. Pátka – MRT 7/26. lelőhely (22600)

Régészeti jelenség: Telepnyom: őskor, Árpád-kor, késő középkor

Leírás: A zámolyi út mellett, annak keleti oldalán, a Császár víztől nyugatra mintegy 375 méterre, a Zámolyi-tározótól délre található. Hossza közel 280 méter, szélessége 140 méter. 1988-ban Siklói Gyula helyszíni szemle során azonosította.

Forrás: FMRT, RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 0103, 0104

28. lelőhely. Pátka – MRT 7/27. lelőhely (22601)

Régészeti jelenség: Telepnyom: római kor, késő középkor

Leírás: A zámolyi út mellett, annak keleti oldalán, a Császár víztől nyugatra mintegy 340 méterre, az Újtelepre vezető úttól északra 120 méterre található. Hossza közel 215 méter, szélessége 100 méter. 1988-ban Siklói Gyula helyszíni szemle során azonosította.

Forrás: FMRT, RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 0103, 0104, 0102/8

29. lelőhely. Pátka – MRT 7/28. lelőhely (22602)

Régészeti jelenség: Telepnyom: népvándorláskor, késő középkor

Leírás: A Pátkai-víztározó észak-északkeleti végében, az Újtelepre vezető úttól mintegy 50 méterre délre található, közel 560 méter hosszú, 160 méter széles régészeti lelőhely. 1988-ban Siklói Gyula helyszíni szemle során azonosította.

Forrás: FMRT, RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 0148/3, 0148/4, 0146/2, 0170/1.

30. lelőhely. Pátka – MRT 7/29. lelőhely (22603)

Régészeti jelenség: Bánya: ismeretlen korú

Leírás: A pátkai bekötőút és a 811. számú út kereszteződésénél működő benzinkúttól mintegy 500 méterre délre található, átmérője közel 70 méter. 1988-ban Siklósi Gyula helyszíni szemle során azonosította.

Forrás: FMRT, RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 01898/3, 0198/5

31. lelőhely. Pátka – MRT 7/30. lelőhely (22604)

Régészeti jelenség: Bánya: ismeretlen korú

Leírás: A 811. számú út és a vasútvonal kereszteződésétől mintegy 100 méterre délkeletre található, közel 100 méter átmérőjű. 1988-ban Siklósi Gyula helyszíni szemle során azonosította.

Forrás: FMRT, RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 0214/2

32. lelőhely. Pátka – Forró-dűlő (79645)

Régészeti jelenség: Telep: őskor, római kor

Leírás: Pátka – Újteleptől közvetlenül délre, mintegy 460 méter hosszúságban és 350 méter szélességben elterülő lelőhely. Fülöp Gyula azonosította 2010-ben, ebben az évben megelőző régészeti feltárást és régészeti megfigyelést végzett a területen öntözőhálózat bővítése során.

Forrás: V-P-100/01009/2012, KÖH 600/1538/2012 és SZIKM AD/8117-2011, RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 0144/19, 0144/12, 0144/11, 0144/9, 0144/15, 0144/7, 0144/8.

33. lelőhely. Pátka – Kert utca (80519)

Régészeti jelenség: Telepnyom: római kor, középkor

Leírás: A Kert utcától kelet-délkeletre, a József Attila utcától délnyugatra található. Hossza közel 120 méter, szélessége 100 méter. Prander Péter azonosította 2011-ben, csatornázási munkálatok során.

Forrás: KÖH 600/1870/2012, RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 360, 361, 358/3, 358/2, 192/18, 192/19, 192/20, 192/22, 192/21, 357.

34. lelőhely. Pátka – Fehérvári út (80521)

Régészeti jelenség: Telepnyom: római kor, középkor

Leírás: A Fehérvári út és a Vasút utca kereszteződésének környezetében található, hossza mintegy 125 méter, szélessége 105 méter. Prander Péter azonosította 2011-ben, csatornázási munkálatok során.

Forrás: KÖH 600/1870/2012, RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 553, 570, 567, 569, 568, 566, 564, 565, 571/1, 528, 534, 533, 535, 530.

35. lelőhely. Pátka – Központ

Régészeti jelenség: Telepnyom: római kor, középkor

Leírás: Pátka központjában, a Rákóczi köz, Kossuth utca, Gárdonyi utca, Gál köz közületek, valamint a Pátkai-víztározó által határolt területen található, több, korábban azonosított régészeti lelőhely összeolvadásával létrejött lelőhely. Hossza közel 1000 méter, szélessége 390 méter. Prander Péter azonosította 2011-ben, csatornázási munkálatok során.

Forrás: KÖH 600/1870/2012, RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 24/2, 24/5, 671, 670, 204/3, 200/3, 202, 201, 720, 19/3, 19/4, 18, 19/2, 20, 6/6, 8/8, 8/6, 8/10, 8/9, 6/5, 8/7, 8/3, 198/3, 5, 3, 4, 197, 196, 223, 227, 228, 211/4, 216/3, 215/3, 216/4, 0170/2, 0172/7, 0172/5, 0172/6, 675, 233, 232, 668, 667, 666, 665, 664, 663, 657, 661, 662, 660, 659, 658, 656, 655, 650, 649, 648, 647, 646, 651, 653, 654, 652, 85, 728, 724, 725, 723, 727, 719, 718, 715, 716, 722, 717, 12/1, 16/2, 16/6, 15, 9, 7/1, 7/3, 690, 7/2, 2/1, 713, 8/1, 8/5, 8/4, 709, 707/3, 712, 711, 707/2, 707/1, 706, 704, 705, 702, 701, 693, 692, 691, 216/2, 205/2, 698, 697, 696, 695, 204/1, 193/2, 200/4, 1, 694, 198/1, 200/5, 205/3, 199/1, 676, 689, 677, 678, 209/1, 211/1, 215/1, 2/2, 674, 222, 221, 216/1, 200/2, 205/4, 686/1, 687, 688, 685, 684, 686/2, 681, 683, 682, 679, 680, 673, 6/1, 6/2, 6/3, 198/2, 199/2, 209/4, 211/2, 215/2, 209/2, 672, 669.

36. lelőhely. Székesfehérvár – Kőrakás-major (25353)

Régészeti jelenség: Gát: római kor vagy középkor

Leírás: Pátka közigazgatási területén kívül található, azonban a köztudatba „pátkai kőgátként” vonult be, ezért szükséges vizsgálni. A víztározótól mintegy 190 méterre délre található, maradványai közel 250 méter hosszán figyelhetők meg a Császár-vízre merőlegesen. 1874-ben Henszlmann Imre kutatta, 1911-ben Marosi Arnold tartott helyszíni szemlét. 1967-ben Kralovánszky Alán adatgyűjtése során középkorinak vélte. Utoljára 2012-ben kutatták, amikor egy kábel fektetése miatt Prander Péter irányításával ásatást végeztek a gát tövében. A feltárás során kevés római kerámiatöredék került elő, ez a római kori datálást erősíti.

Forrás: SZIKM AD 425., 742., 829., 4387/87., 5090/88., V-P-100/00013/2012., RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

37. lelőhely. Pátka – Hosszú-dűlő (92091)

Régészeti jelenség: Telepnyom: bronzkor, Árpád-kor

Leírás: Pátka közigazgatási területének északi részén, a Zámolyi-víztározó gátórházának környezetében terül el, hossza közel 450 méter, szélessége 220 méter. Bittner Bettina régész azonosította 2016-ban terepbejárás során.

Forrás: RMI nyilvántartás (<https://ivo.lechnerkozpont.hu/>)

Helyrajzi számok: 0114/13, 0102/6, 0104, 0102/1, 0101, 0100, 098/8, 099, 0102/7, 0102/2, 098/6, 098/7

Azonosítatlan lelőhelyek

A régebbi szakanyagokban több olyan régészeti lelőhelyet említenek, melyek pontos helyzete mára már feledésbe merült, ilyenek többek között a Fülöp-major környezetében Henszlmann Imre és Rómer Flóris által is kutatott római kori halomsírok, illetve a Sághegyi-dűlőben előkerült szórvány középkori leletek. Ezek pontos helyét mára már megközelítőleg pontosan sem lehet lokalizálni, ezért nem tárgyaljuk őket.

Régészeti érdekű területek

A vonatkozó jogszabály (Kötv. 7.§ 29.) alapján Pátka község egész kül- és belterülete régészeti érdekű területnek számít. Ezen belül is kiemelten hangsúlyosak a természetes vízfolyások (például a Császár-víz, a Rovákja-patak) környezete, amely területeken eddig ismeretlen régészeti leletek, lelőhelyek előkerülése valószínűsíthető, ezért fokozott figyelemmel és óvatossággal kell eljárni minden földmunkával járó beruházás, területfejlesztés esetén. A beruházás megtervezése előtt a beruházás

megvalósíthatóságának érdekében a beruházás helyszínét célszerű kulturális örökségvédelmi szempontból is megvizsgálni. Ilyen esetekben a Fejér Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztálya az illetékes.

Őskor

Pátka területéről jelenlegi ismereteink alapján 11 őskori régészeti lelőhelyről tudunk. Az emberi megtelepedés már a csiszolt kőkorszakban, a neolitikum idején megkezdődött a területen (2007-ben Siklósi Gyula vezetett Pátka – MRT 7/12-es lelőhelyen feltárást, az általa talált edénytöredékeket a neolitikum korszakába tartozó urnás temetkezéseknek maradványainak vélte). Ezen kívül nagyon kevés adattal rendelkezünk a település őskoráról, a legtöbb őskori lelőhelyet csak terepbejárásból ismerjük (ezeket döntően Siklósi Gyula és Fülöp Gyula végezte el még a Fejér Megye Régészeti Topográfiajához kapcsolódóan). A bronzkori megtelepedést bizonyítják a Pátka – Hosszú-dűlő lelőhelyről 2016-ban előkerült bronzkori edénytöredékek.

Római kor

A római korból 15 lelőhelyet ismerünk Pátkáról. Ezek (nagyreszt a kutatási sajátosságok – ti. a település területén zömében csak terepbejárások zajlottak, nagyobb volumenű régészeti feltárást nem volt még) mind telepnymok. Az egykori Fülöp-major környezetéből vannak adataink, hogy itt egykor egy halomsíros római temető lehetett, de a korabeli ásatási dokumentáció nem teszi lehetővé az egykori feltárási helyszínének pontos lokalizációját, a halmokat pedig az elmúlt 150 év alatt a mezőgazdasági művelés teljesen megsemmisíthette. A kőgát római kori keltezése is szóba jöhet. A lelőhelysűrűség alapján a római korban intenzív megtelepedéssel kell Pátka területén számolni.

Népvándorláskor

A római közigazgatás kivonulása, 409 utáni időszakra kevés régészeti adat áll rendelkezésünkre. Mindössze 4 lelőhely köthető a hunoknak alávetett népcsoportok, majd később a betelepülő germán népekhez, 568 után az avarokhoz. A lelőhelyek terepbejárás során lettek azonosítva Siklósi Gyula által 1988-ban, a meghatározásuk szűkszavúan: népvándorláskor. A nagy számú római lakosság egy része minden bizonnyal megélte a római uralom összeomlását, és a hunok idején is helyben maradt. A település kiváló földrajzi helyzete, a Császár-víz jelentette bőséges vízhez való könnyű hozzáférés miatt bizonyos, hogy a germánok, majd az avarok idején is lakott volt a környék. A csökkenő lelőhelyszám azonban jelzi, hogy a római korhoz képest valószínűleg drámaian lecsökkent a népsűrűség.

Árpád-kor, középkor

A honfoglalás idejéből régészeti lelőhelyet Pátka település területéről nem ismerünk. A korai Árpád-korból a falu területéről 11-12. századra keltezett templomot és a hozzá tartozó temetkezéseket tárt fel Nagy Árpád. Ez alapján Pátkát a 11. századtól már biztosan lakják. Ahogy Székesfehérvár jelentősége növekedett, a mai Pátka területén is nőtt a népsűrűség, ez a régészeti lelőhelyek számában is megmutatkozik: a korszakból 28 (ha a gátat is középkorinak vesszük) lelőhelyet ismer a kutatás. Ezek között 1 templom (1.), 1 temető (2.) és 25 telepnym van, valamint kérdőjeles datálással a kőgát.

2. A RENDEZÉS SORÁN TERVEZETT VÁLTOZÁSOK HATÁSELEMZÉSE A RÉGÉSZETI ÖRÖKSÉGRE

2.1. A TERÜLETFELHASZNÁLÁSI VÁLTOZÁSOK ISMERTETÉSE

2.1.1. Új beépítésre szánt területek

A rendelkezésre bocsátott településhasználati és beépítettségi változásokat tartalmazó térkép alapján a következő időszakban Pátka területén a következő változtatásokat tervezik:

1. Pátkára vezető út mentén a keleti oldal lakóterület fejlesztése

A Pátkára vezető út mentén, az új beépítések egyoldalasan (csak a nyugati oldalon) valósultak meg. A közművek jó kihasználtsága, a kedvező fekvés és a kétoldali beépítés megvalósítása érdekében 1,5137 ha terület Lke besorolás alá kerül.

A módosítás területén nem található ismert régészeti lelőhely. A hozzá legközelebb eső a 34. (Pátka – Fehérvári út, 80521), mely É-ra, mintegy 150 méter távolságban található. A terepbejárás idején a területet búzavetés takarta, a terület terepbejárásra nem volt alkalmas. Lakóépületek építése a területen esetlegesen előforduló régészeti örökség sérülésével járhat. Amennyiben az épületek építése során régészeti korúnak tűnő tárgyak kerülnek elő, személyesen vagy a jegyző útján haladéktalanul értesíteni kell a Fejér Megyei Kormányhivatal Építésügyi- és Örökségvédelmi Főosztályát!

2. A 811 és a Pátkára vezető út csomópontjának környezetében kereskedelmi-szolgáltató gazdasági terület kijelölése

A 811 és a Pátkára vezető út csomópontjának környezetében jelenleg mezőgazdasági terület van. Gazdaságélénkítés, munkahelyteremtés céljából itt 3,8751 ha területen Gksz terület kerül kijelölésre.

A területen jelenleg nem található ismert régészeti lelőhely, a hozzá legközelebbi a 811-es út túloldalán található 15-ös (Pátka – MRT 7/13, 22588). Mivel a 15-ös lelőhely a fejleszteni kívánt terület környezetében található, elképzelhető, hogy a módosítással érintett területrészre is átterjed. A terepbejárás idején a terület nagy részén búzavetés, kisebb hányadában lucerna volt vetve, a búza egyáltalán nem, a lucerna csak korlátozottan volt járható. A lucernatáblában régészeti lelet, jelenség nem került elő. Javaslom a leendő fejlesztések, beruházások előtt a beruházók keressék meg az esetleges régészeti érintettség okán a Fejér Megyei Kormányhivatal Építésügyi- és Örökségvédelmi Főosztályát. Amennyiben az fejlesztések földmunkái során régészeti korúnak tűnő tárgyak kerülnek elő, személyesen vagy a jegyző útján haladéktalanul értesíteni kell a Fejér Megyei Kormányhivatal Építésügyi- és Örökségvédelmi Főosztályát!

3. A 811 és a Pátkára vezető út csomópontjának környezetében kereskedelmi-szolgáltató gazdasági terület kijelölése

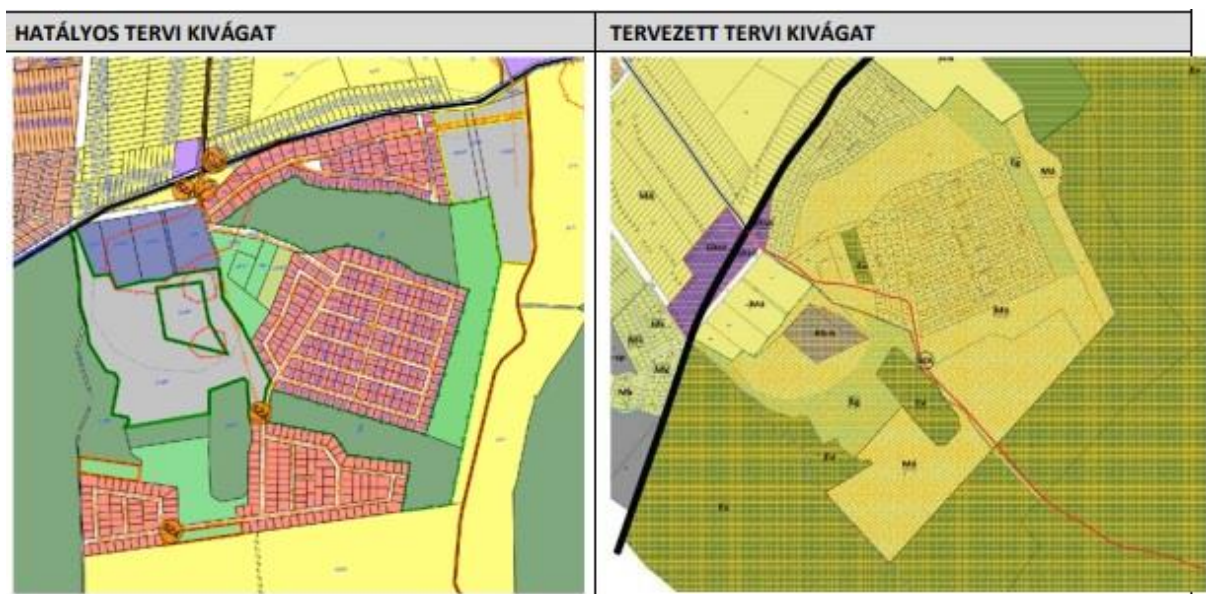
A 811 és a Pátkára vezető út csomópontjának környezetében jelenleg mezőgazdasági terület van. Gazdaságélénkítés, munkahelyteremtés céljából itt 1,3254 ha területen Gksz terület kerül kijelölésre.

A terület közvetlen környezetében található ismert régészeti lelőhely, a 15-ös (Pátka – MRT 7/13, 22588). Mivel a 15-ös lelőhely a fejleszteni kívánt területet ha nem is érinti, de a közvetlen környezetében található, elképzelhető, hogy a módosítással érintett területrésze is átterjed. A terepbejárás idején a területen búzavetés volt, nem volt járható. Javasolom a leendő fejlesztések, beruházások előtt a beruházók keressék meg az esetleges régészeti érintettség okán a Fejér Megyei Kormányhivatal Építésügyi- és Örökségvédelmi Főosztályát. Amennyiben az fejlesztések földmunkái során régészeti korúnak tűnő tárgyak kerülnek elő, személyesen vagy a jegyző útján haladéktalanul értesíteni kell a Fejér Megyei Kormányhivatal Építésügyi- és Örökségvédelmi Főosztályát!

4. Pátka déli részén nagyléptékű társasházias jellegű lakóterület fejlesztése

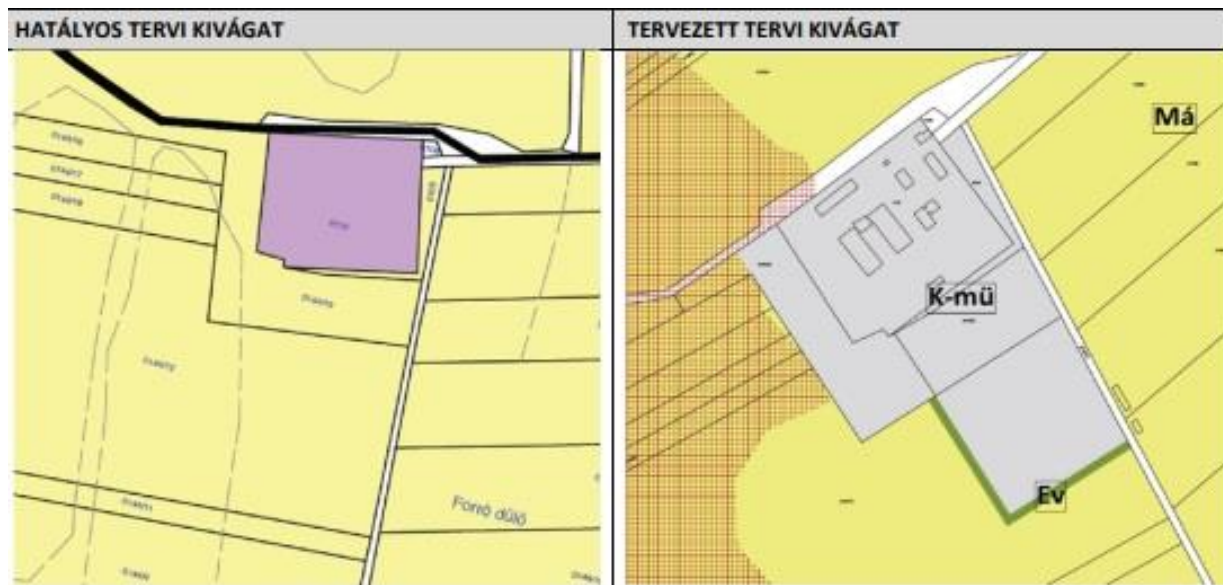
A 811-es úttól délre a beruházó már az előző terv is nagyléptékű társasházias jellegű lakóterület fejlesztést tartalmazott. A beruházó az eltelt időben az ingatlanokat nem hasznosította, a terület csapadékvíz elvezetése nem rendezett. A vízelvezetési problémák megoldásáig a terület a tényleges használata (Má-1) szerint kerül besorolásra. A fejlesztéssel érintett terület 76,6011 ha.

A fejlesztésre kijelölt területen 1 (15., Pátka – MRT7/13, 22588) régészeti lelőhely található, illetve 2 régészeti lelőhely (18. (Pátka – MRT 7/17, 22591) és 30. (Pátka – MRT 7/29, 22603) van a közvetlen környezetében. A terület a terepbejárás idején legelőként, kaszálórétként volt használatban, terepbejárására nem volt lehetőség. A tervezett fejlesztés potenciálisan veszélyezteti a régészeti örökséget. Amennyiben a tervezett fejlesztés megvalósulna, és a Kötv. 7.§ 20. alapján nagyberuházásnak minősül, a beruházónak a Fejér Megyei Kormányhivatal Építésügyi- és Örökségvédelmi Főosztályát és a Magyar Nemzet Múzeum Nemzeti Régészeti Intézetét kell majd megkeresnie! Abban az esetben, ha a beruházás nem fogja elérni a bruttó 500 millió forintos bekerülési költséget, szintén szükséges a régészeti érintettség miatt a Fejér Megyei Kormányhivatal Építésügyi- és Örökségvédelmi Főosztályának megkeresése!

5. A településtől északnyugatra található állattartó telep fejlesztése

A településtől északnyugatra található állattartó telep továbbfejlesztése elindult, illetve a jelenleg belterületen található állattartás, géptárolás kiszorítására a meglévő telep környezetében további, különleges üzemi mezőgazdasági területek kijelölése tervezett. Érintett teleknagyság: 4,428 ha Kmü, 0,3256 ha Ev.

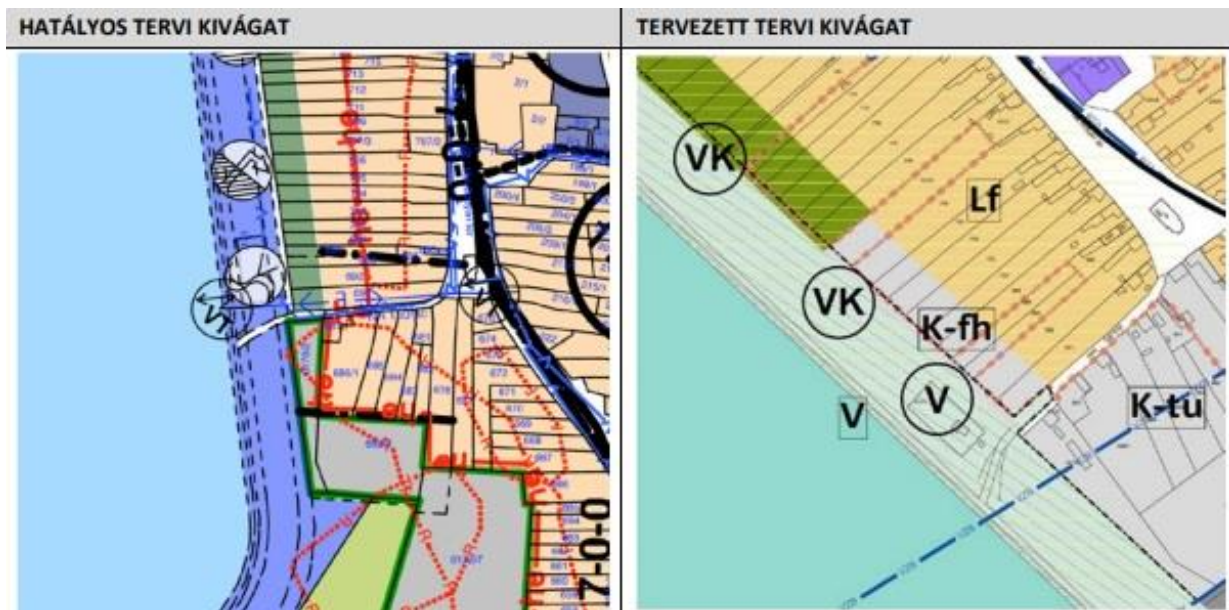

A fejlesztéssel érintett területen van a 32. (Pátka – Forró-dűlő, 79645) régészeti lelőhely. A terepbejárás idején kukorica volt vetve a területre, korlátozva a megfigyelési viszonyokat. A terepbejárás során régészeti lelet nem került elő, azonban a 2010-es, Fülöp Gyula és Prander Péter által vezetett megelőző feltárás során római kori árkot találtak a régészek. A tervezett fejlesztés potenciálisan veszélyezteti a régészeti örökséget. Amennyiben az állattartó telep bővítése során szükséges lesz földmunka (Kötv. 7.§ 4a: „a földfelszíntől számított 30 centimétert meghaladó, kézi vagy gépi erővel végzett beavatkozás, beleértve a tereprendezést, depó, feltöltés, töltés kialakítását”), a beruházó egyeztessen előtte a Fejér Megyei Kormányhivatal Építésügyi- és Örökségvédelmi Főosztályával!

6. Kis alapterületű faházak és parkoló felület kialakítása

A víztározó tervezett turisztikai központjának szomszédságában a telekvégeken a most Ev-be sorolt sávban egységes arculatú és karakterű kis alapterületű faházak kialakítására önálló építési övezet és a turisztikai attrakciók működtetéséhez parkoló felület biztosítása tervezett, ezért 0,9022 ha terület lesz K-fh-vá átsorolva.

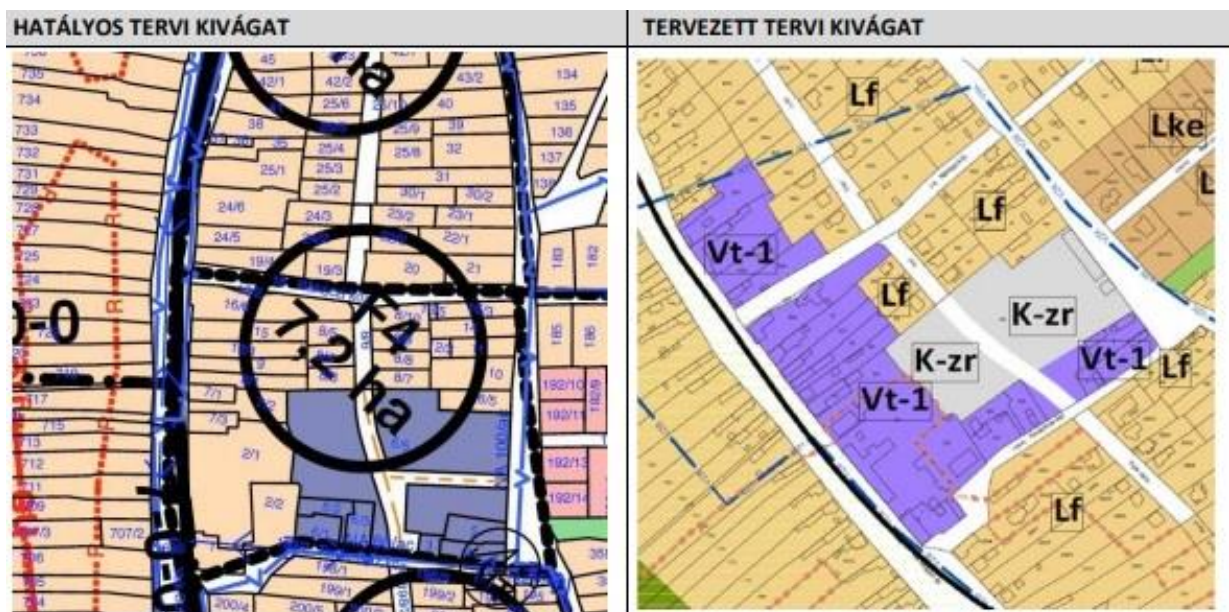
A terepbejárás idején a terület be volt vetve, villanypásztorral le volt kerítve, így nem volt lehetőség vizsgálni. A fejlesztésbe vont területet északkeleti és délkeleti irányból érinti a 35. (Pátka – Központ, 80523) régészeti lelőhely. A tervezett fejlesztés potenciálisan veszélyezteti a régészeti örökséget. Amennyiben a faházak kialakítása során, illetve a parkolóterület rendezése során sor került 30 centimétert meghaladó, kézi vagy gépi erővel végzett beavatkozásra (Kötv. 7.§ 4a), a beruházó egyeztessen előtte a Fejér Megyei Kormányhivatal Építésügyi- és Örökségvédelmi Főosztályával!

2.1.2. Változtatási szándékkal és régészeti lelőhellyel érintett területek

1. A településközpont az eddigi lakóterületi besorolás helyett településközponti övezetbe sorolása

A település településközponti szerepét a Hivatal és környéke – iskola, bolt, kocsmá – látja el, amely jelenleg lakóterületbe sorolt. A Rákóczi köz – Táncsics köz közötti terület településközponti szerepének erősítése miatt az adott terület Vt-1 építési övezetbe lesz sorolva. Érintett terület nagyság 3,0892 ha.

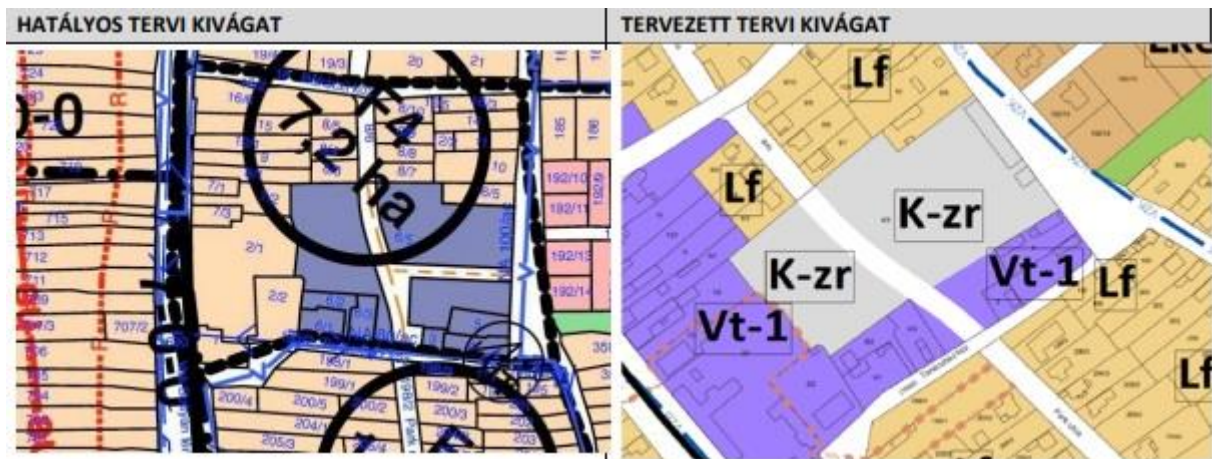

Az átsorolással a beépítési intenzitás növekedhet. A területen a 35. (Pátka – Központ, 80523) régészeti lelőhely található. A tervezett fejlesztés potenciálisan veszélyezteti a régészeti

örökséget. A 30 cm-es talajmélységet elérő földmunkák esetén a beruházó minden esetben keresse meg a Fejér Megyei Kormányhivatal Építésügyi- és Örökségvédelmi Főosztályát!

2. Az egykori belmajori területen vegyes használatnak helyet biztosító építési övezet kialakítása

A tervezett településközponti vegyes területtel határos egykori „belmajori” területen a központi funkció erősítése céljából nagy zöldfelület igényű, vegyes használatnak helyet biztosító építési övezet lesz kialakítva. Területnagyság: 4,53 ha lesz K-zr.

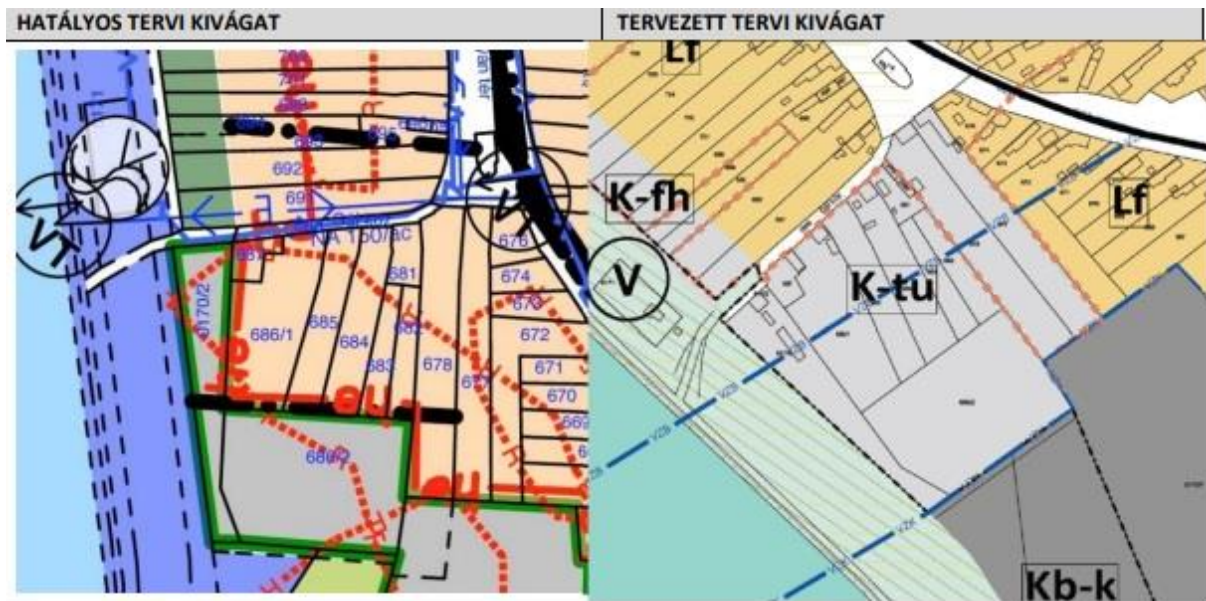

A változtatás a beépítési intenzitás megváltozását eredményezheti. A területen a 35. (Pátka – Központ, 80523) régészeti lelőhely található. A 30 cm-es talajmélységet elérő földmunkák esetén a beruházó a munkavégzés előtt minden esetben keresse meg a Fejér Megyei Kormányhivatal Építésügyi- és Örökségvédelmi Főosztályát!

3. A víztározóhoz vezető út melletti területen különleges területi besorolás kialakítása

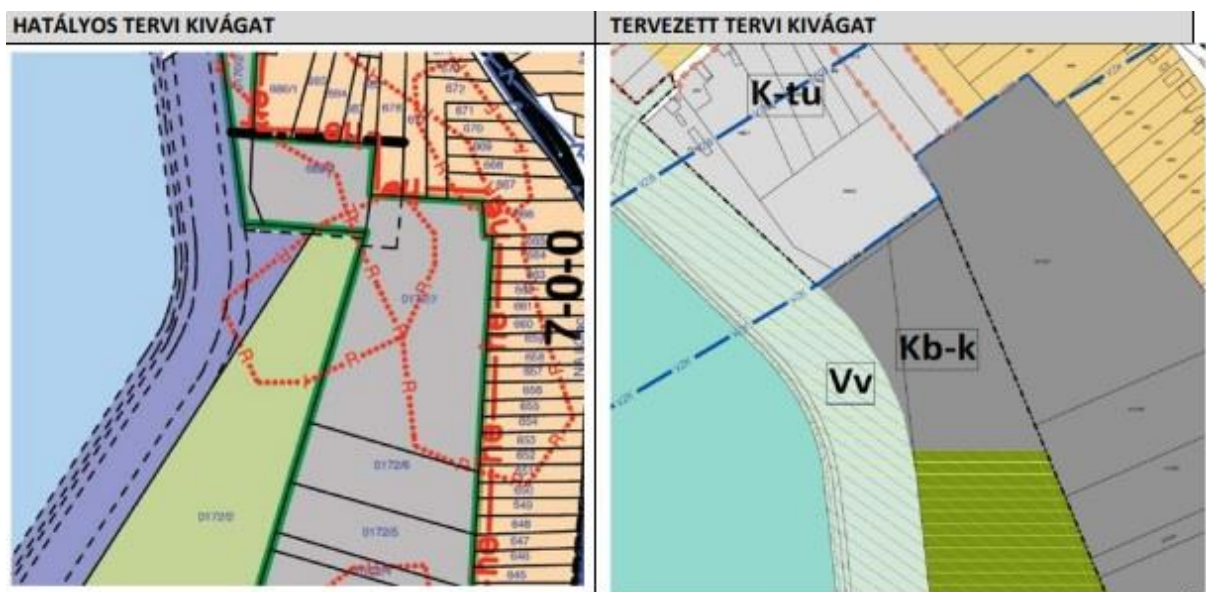
A víztározóhoz vezető út melletti területek falusias lakóterületbe soroltak. Az eddig megvalósult fejlesztések – sportpálya, színpad – és a terület kedvező fekvése miatt a turisztikai ágazat továbbfejlesztésére a területen szállás, horgászközpont létesítése merült fel. Az átsorolás célja a tervezett fejlesztés megvalósítására lehetőség biztosítása. 3,8526 ha terület lesz K-tű kategóriába átsorolva.

A változtatás a beépítési intenzitás megváltozását eredményezheti. A területen a 35. (Pátka – Központ, 80523) és a 20. (Pátka – MRT 7/19, 22593) régészeti lelőhelyek találhatók. A tervezett fejlesztés potenciálisan veszélyezteti a régészeti örökséget. A 30 cm-es talajmélységet elérő földmunkák esetén a beruházó a munkavégzés előtt minden esetben keresse meg a Fejér Megyei Kormányhivatal Építésügyi- és Örökségvédelmi Főosztályát!

4. A víztározó mellett táborhely, camping kialakítása

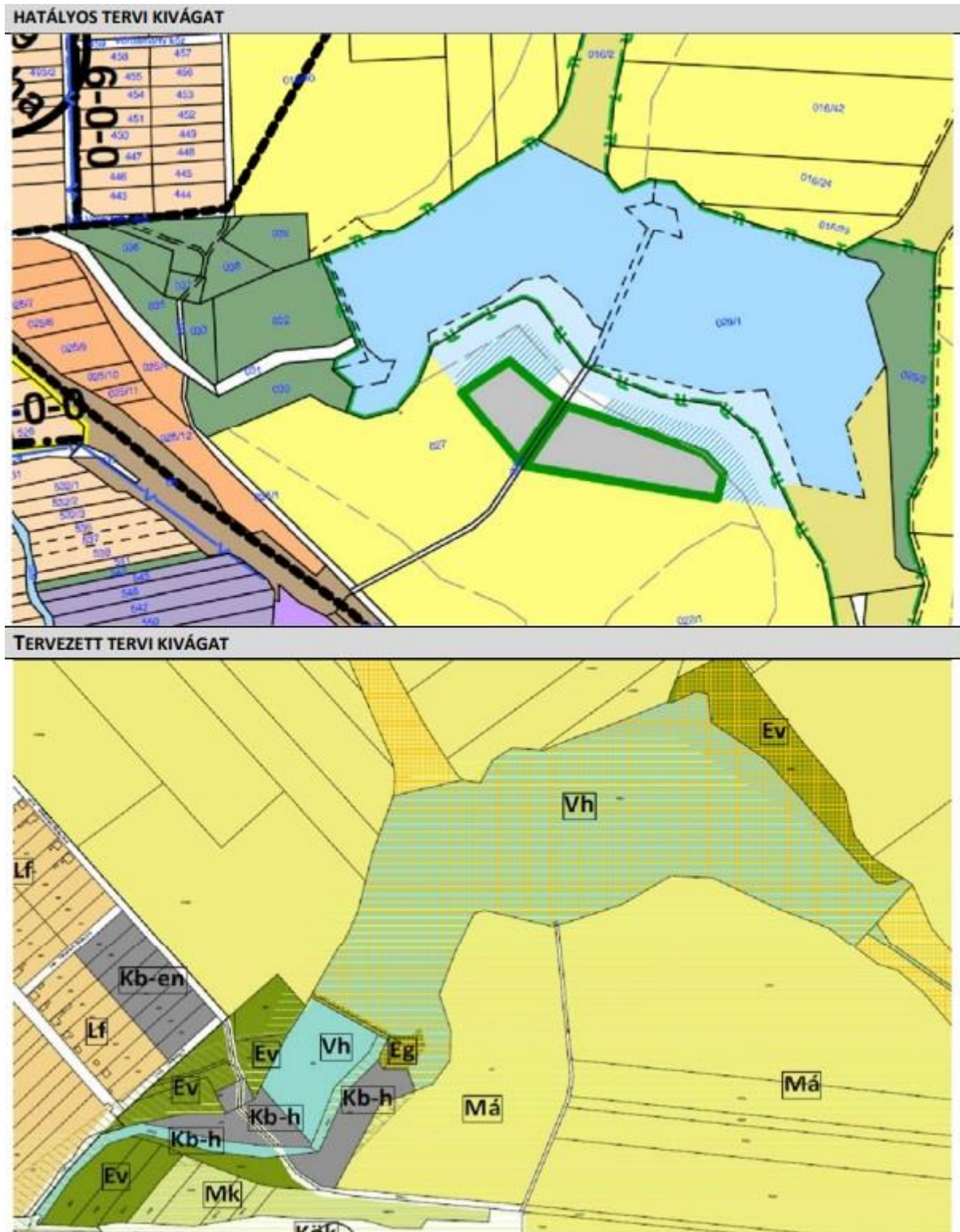
A víztározóra alapozott turisztikai kínálat fejlesztése miatt a szomszédos, nagy kiterjedésű sport, szabadidő terület besorolás kiegészítése tervezett a jelenleg turisztikai erdőterületbe sorolt ingatlanra táborhely, camping kialakítására lehetőséget biztosítandó. 1,9564 területnagyság lesz K-bk-ba sorolva.

A változtatás a beépítési intenzitás megváltozását eredményezheti. A területen a 35. (Pátka – Központ, 80523) és a 20. (Pátka – MRT 7/19, 22593) régészeti lelőhelyek találhatóak. A tervezett fejlesztés potenciálisan veszélyezteti a régészeti örökséget. A 30 cm-es talajmélységet elérő földmunkák esetén a beruházó a munkavégzés előtt minden esetben keresse meg a Fejér Megyei Kormányhivatal Építésügyi- és Örökségvédelmi Főosztályát!

5. A Rovákja horgásztó és a hozzá kapcsolódó különleges sport-szabadidő területfelhasználás reális fejlesztési szándék szerinti rögzítése

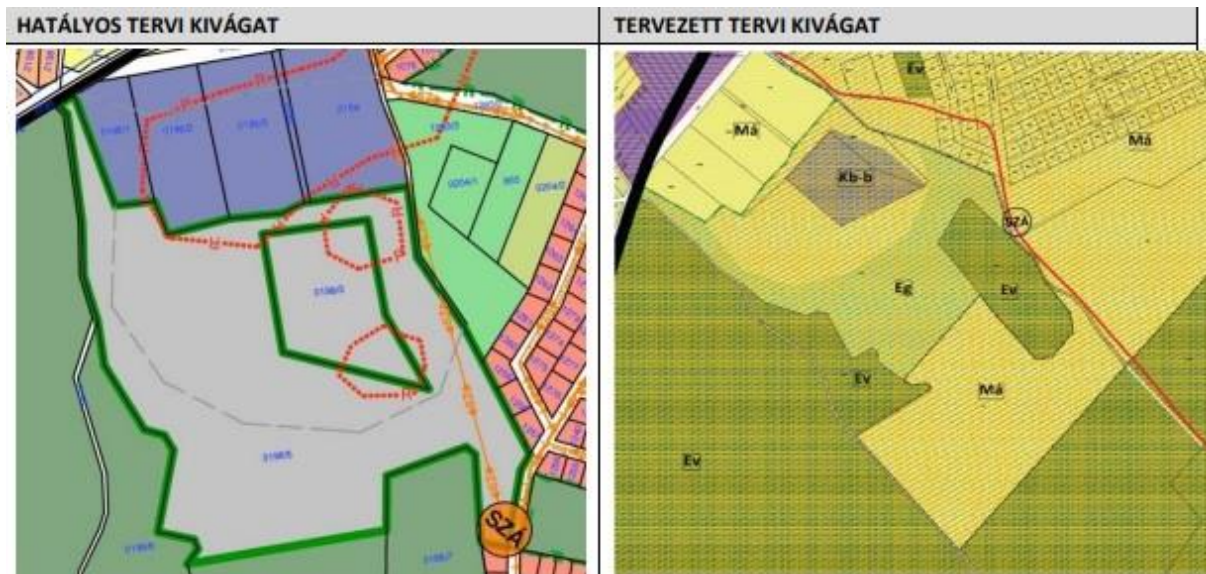
A Rovákja horgásztó mellett különleges sport-szabadidő terület került kijelölésre az előző tervben. Időközben a szomszédos – 032. hrsz – erdőterület is víz alá került, amellyel a horgásztó területét ki kell egészíteni, valamint a korábbi fejlesztési terület az eredeti, mezőgazdasági felhasználásra változik. Területnagyság: 0,7230 ha Kb-h, 1,5926 ha Vh, 3,2 ha Má.

A területen nincs ismert régészeti lelőhely. Amennyiben a fejlesztés földmunkákkal jár, és a földmunkák során régészeti korúnak látszó tárgy kerül elő, a beruházó, kivitelező személyesen vagy a jegyző útján azonnal értesítse a Fejér Megyei Kormányhivatal Építésügyi- és Örökségvédelmi Főosztályát.

6. Szántó terület visszaállítása

A természetvédelmi és régészeti érintettség okán a terület jelenlegi használatának visszaállítása a cél. A tervezett vegyes és különleges sport terület szántó területre módosul. Területnagyság: 18,3385 ha.

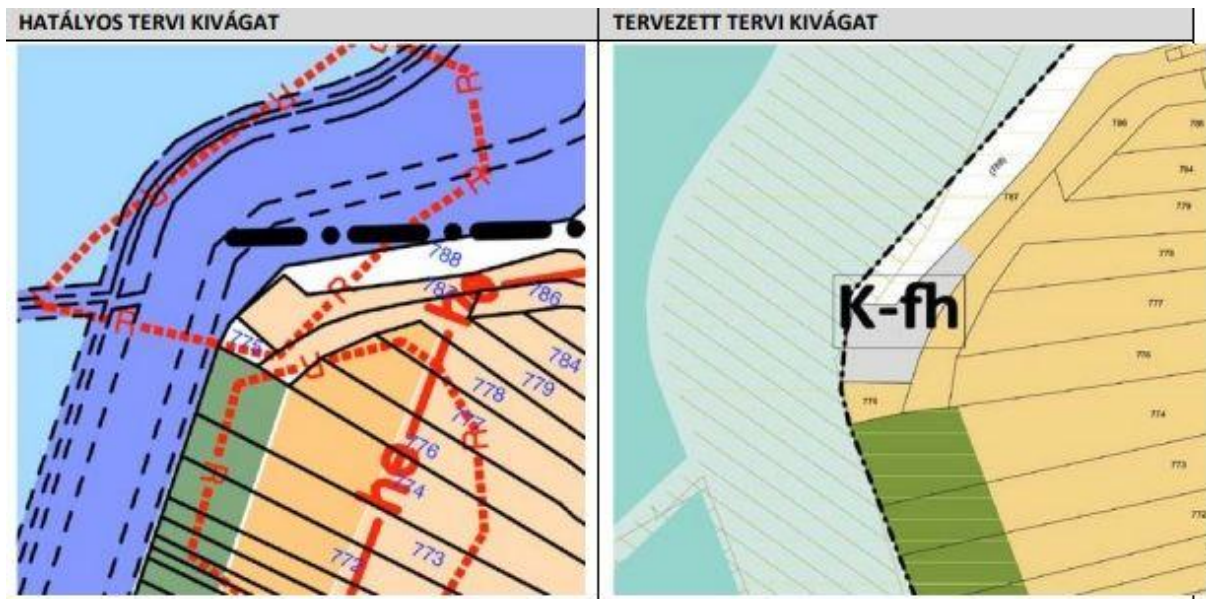

A terület szántóként való hasznosítása a régészeti örökségre nem jelent további kockázatot. A változtatás a 15. (Pátka – MRT 7/13, 22588) nevű régészeti területet érinti.

7. A víztározó északi végén kis alapterületű faházak kialakítása

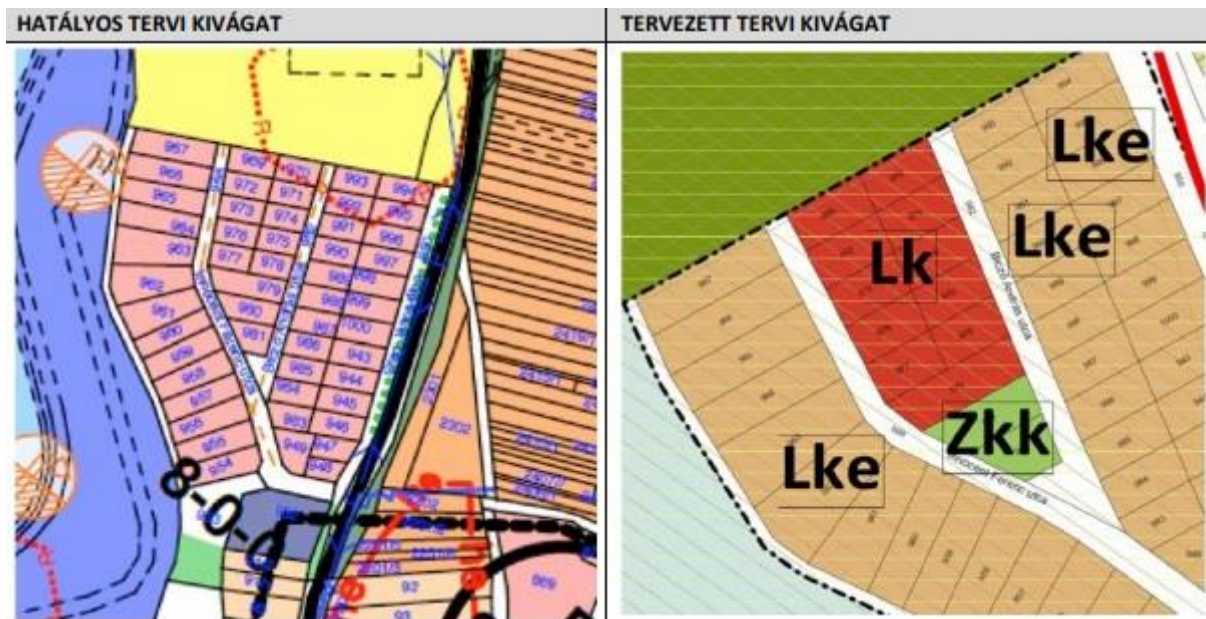
A víztározó északi végén, a már kialakult használatú horgászati területen a turisztikai központhoz hasonló, egységes arculatú és karakterű kis alapterületű faházak kialakítására önálló építési övezet tervezett. Területnagyság: 0,1834 ha.

A változtatással a terület beépítettsége növekedhet. A területen található az 5. (Pátka – MRT 7/3, 22578) régészeti lelőhely, közvetlenül a fejlesztésről délre pedig a 6. (Pátka – MRT 7/4, 22579) régészeti lelőhely van. A tervezett fejlesztés potenciálisan veszélyezteti a régészeti örökséget. A 30 cm-es talajmélységet elérő földmunkák esetén a beruházó a munkavégzés előtt minden esetben keresse meg a Fejér Megyei Kormányhivatal Építésügyi- és Örökségvédelmi Főosztályát!

8. Lakóterület fejlesztés

A település északi részén még meg nem valósult lakóterület fejlesztési terület tulajdonosa a 2-4 lakásos társasházak építési lehetőségét is biztosítani kívánja. A fejlesztési terület egy része ezért kertvárosias lakóterületről kisvárosias lakóterületre módosul. A változtatással érintett terület nagysága 0,9947 ha.

A változtatással érintett területen található a 14. (Pátka – MRT 7/12, 22587) régészeti lelőhely. A tervezett fejlesztés potenciálisan veszélyezteti a régészeti örökséget. A fejlesztéshez kapcsolódó földmunkák előtt a beruházó keresse meg a Fejér Megyei Kormányhivatal Építésügyi- és Örökségvédelmi Főosztályát!

3. ÉRTÉKVÉDELMI TERV (RÉGÉSZET)

3.1. Az értékleltárban szerepeltetett értékek megőrzését biztosító szempontok és követelmények

A régészeti lelőhelyeket – a fenntartható használat figyelembevételével – csak olyan mértékben lehet igénybe venni, hogy azok állománya számottevően ne csökkenjen, illetve eredeti összefüggéseik jelentősen ne károsodjanak (Kötv. 9.§). A fenntartható használat a védett kulturális örökség olyan módon történő használata – ideértve a kármegelőző és a kárcsökkentő tevékenységet is, amely nem haladja meg a szakmailag indokolt mértéket és nem vezet az örökség elemeinek állapotromlásához, így biztosítva a fennmaradásukat a jelen és a jövő nemzedékek számára (Kötv. 7.§ 4.).

3.1.1. Megelőző jellegű intézkedések

A földmunkával járó beavatkozásokkal, fejlesztésekkel, beruházásokkal a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket a jogszabályban meghatározott esetekben és módon el kell kerülni (Kötv. 19.§ (1)). A nyilvántartott régészeti lelőhelyeken állapotromlással járó tevékenységet csak a Kötv. és a Korm. rendelet alapján lehet végezni (Korm. rendelet 21.§ (1)). Állapotromlásnak minősül a réteg vagy rétegsor átvágása, a történeti összefüggés megszüntetése, a régészeti leletek eredeti helyükről történő elmozdítása régészeti feltárás nélkül (Korm. rendelet 21.§ (2)). A földmunkával járó beruházásokkal el kell kerülni a védetté nyilvántartott régészeti lelőhelyeket, a nyilvántartott tájképi jelentőségű régészeti lelőhelyet és az eredeti összefüggéseiben megmaradt, helyben és fizikai állapotromlás nélkül megőrzendő régészeti emléket (Korm. rendelet 21.§ (3)). Célszerű a beruházás már tervezési szakaszában megkeresni a területileg illetékes örökségvédelmi hatóságot (Fejér Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály, cím: 8000 Székesfehérvár, Mátyás király krt. 6., tel.: 22/526-962) a beruházás esetleges régészeti örökségre jelentett veszélyeinek tisztázása céljából.

Pátka község egész kül- és belterülete régészeti érdekű területnek számít. Ezen belül is kiemelten hangsúlyosak a természetes vízfolyások, amely területeken eddig ismeretlen régészeti leletek, lelőhelyek előkerülése valószínűsíthető, ezért fokozott figyelemmel és óvatossággal kell eljárni minden földmunkával járó beruházás, területfejlesztés esetén. A beruházás megtervezése előtt a beruházás megvalósíthatóságának érdekében a beruházás helyszínét célszerű kulturális örökségvédelmi szempontból is megvizsgálni. Az ilyen területekre tervezett beruházások esetében célszerű az örökségvédelmi hatósággal való előzetes egyeztetés.

Amennyiben a megvalósítandó beruházás a Kötv. 7.§ 20. alapján nagyberuházásnak minősül (teljes bekerülési költsége meghaladja a bruttó 500 millió forintot, vagy a Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt. által kezelt beruházás, vagy védmű-, töltés- és a 2500 ha alapterületet meghaladó árapasztó- vagy árapasztó tározó-építés, esetleg olyan közcélú

beruházás, melynek megvalósítása érdekében a kisajátításról szóló törvény szerint kisajátítást végeztek), a projekt kivitelezése előtt a Kötv. 23/C.§ (1) értelmében előzetes régészeti dokumentációt kell készíteni. Az előzetes régészeti dokumentációt a beruházóval kötött írásbeli szerződés alapján a jogszabályban kijelölt szerv készíti el (Kötv. 23/C.§ (3)). Ez a szerv a Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Régészeti Intézet (elérhetőségek: Kikindai András: 06/20-259-4952, kikindai.andras@hnm.hu, illetve Keszthelyi Orsolya: 06/30-083-2714, keszthelyi.orsolya@hnm.hu) (az esetleges személyi változások miatt célszerű az elérhetőségeket a <https://mnm.hu/hu/elerhetosegek> weblapon ellenőrizni!). Az előzetes régészeti dokumentációt a földmunkával járó tevékenység engedélyezésére vagy a földterület megszerzésére irányuló azon első hatósági eljárás megindítására irányuló kérelemhez kell mellékelni, amelyben a hatóság eljár vagy szakhatóságként vagy a szakkérdés vizsgálatával közreműködik (Korm. rendelet 40.§ (7)). Ilyen esetben az előzetes régészeti dokumentáció részeként elkészült feltárási projektterv alapján határozza meg az örökségvédelmi hatóság a projekt földmunkáihoz szükséges régészeti feladatellátás fajtáját és mértékét.

3.1.2. Mentő jellegű intézkedések

A miniszteri döntéssel, határozattal vagy a törvény alapján miniszteri rendelettel védetté nyilvánított kiemelkedő történeti és kulturális jelentőségű, nyilvántartott régészeti lelőhely védetté nyilvánított régészeti lelőhelynek minősül (Kötv. 7.§ 45.). A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeken nem lehet olyan tevékenységet folytatni, amely a lelőhelynek akár részleges állapotromlását eredményezheti (Kötv. 13.§ (1)). A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyhez védőövezetet lehet kijelölni. A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeket kiemelten vagy fokozottan védett régészeti lelőhely kategóriába kell sorolni (Kötv. 13.§ (3)). A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeket a földmunkával járó beruházással el kell kerülni (Korm. rendelet 21.§ (3)). A Korm. rendelet 53. § (1) bekezdése alapján a hatóság örökségvédelmi engedélye szükséges a – más hatóság (örökségvédelmi szakhatóság hozzájárulásával vagy szakkérdés vizsgálata alapján kiadott) engedélyéhez nem kötött – minden 30 centiméter mélységet meghaladó földmunka, tereprendezés, depó, feltöltés, töltés létesítése védetté nyilvánított régészeti lelőhelyen.

A Kötv. 11.§ (2) szerint a nyilvántartott régészeti lelőhelyek általános védelem alatt állnak. Pátka közigazgatási területén két kiemelten védett régészeti lelőhely található, Pátka – Kossuth u. 91. (1. lelőhely) és Pátka – Kossuth utca (2. lelőhely). A közigazgatásilag Székesfehérvárhoz tartozó Kőrakás-major (36. lelőhely) kiemelten védett régészeti értéknek számít.

Engedélyköteles talajbolygatással járó beruházások esetén, nyilvántartott régészeti lelőhelyek területén a szakhatóságként vagy szakkérdés vizsgálatában közreműködő örökségvédelmi hatóság írja elő a szükséges régészeti feladatellátás módját. A régészeti feladatellátás költségeit a mentő feltárással kivételével annak kell fedeznie, akinek az érdekében az elvégzendő földmunka vagy nyilvántartott régészeti lelőhely bolygatása szükségessé vált (Kötv. 19.§ (3)). A régészeti feladatellátás hatósági ár alapján végezhető, melyet a 68/2018.

Korm. rendelet szabályoz. Tehát a nyilvántartott régészeti lelőhelyen megvalósuló beruházás során célszerű a beruházónak a régészeti feladatellátás idő- és költségigényével is számolnia.

Amennyiben bármilyen régészeti feltáráson kívüli földmunka során régészeti emlék, lelet vagy annak tűnő tárgy kerül elő, a felfedező, a tevékenység felelős vezetője, az ingatlan tulajdonosa, az építtető vagy a kivitelező köteles az általa folytatott tevékenységet abbahagyni, majd a jegyző úján a hatóságnak (Fejér Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály, cím: 8000 Székesfehérvár, Mátyás király krt. 6., tel.: 22/526-962) azt haladéktalanul bejelenteni, amely arról haladéktalanul tájékoztatja a mentő feltárás végzésére jogosult intézményt (Kötv. 24.§ (2)). Az ügyintézés hatékonyság és az esetlegesen szükségessé váló mentő feltárás mielőbbi megkezdésének érdekében célszerű a mentő feltárás elvégzésére jogosult intézményt is rövid úton tájékoztatni (Szent István Király Múzeum, cím: 8000 Székesfehérvár, Fő utca 6., tel.: 22/315-583, ill. 22/329-505, email-cím: titkarsag@szikm.hu). A feltárássra jogosult intézmény köteles a mentő feltárást haladéktalanul megkezdeni, és folyamatosan – az elvárható ütemben – végezni, az előkerült régészeti leleteket ideiglenesen elhelyezni (Kötv. 24.§ (3)). A mentő feltárás során felmerülő költségeket a feltárássra jogosult intézmény viseli.

A település területén található lelőhelyeken minden nagyobb régészeti korszak emlékanyaga képviselve van. A megfigyelt régészeti jelenségek nagy többsége telepekhez, településekhez köthető.

A régészeti lelőhelyeket térképre vetítve megállapíthatjuk, hogy azok döntően közvetlenül a vízfolyások, tavak partjai mentén, esetleg azok közvetlen környezetében találhatóak. A Császár-víz, illetve a Pátkai-víztározó mellett helyezkednek el az 1., 2., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12., 13., 14., 22., 23., 24., 25., 27., 28., 29., 32., 36., 37. régészeti lelőhelyek. A Tiszta-víz két partja mellett helyezkednek el a 2., 3., 16., 17., 31., 34. régészeti lelőhelyek. A vizektől, vízjárásoktól kissé távolabb, magasabban fekvő területeken a 15., 18., 26., 30. régészeti lelőhelyek találhatóak.

A településen található lelőhelyek közül 20 régészeti lelőhely teljesen, illetve részben olyan területen fekszik, mely mezőgazdasági művelés alatt áll. Belterületen 9 régészeti lelőhely van. 11 régészeti lelőhely rész-, illetve teljes területe található erdősített, fásított területen.

A mezőgazdasági művelés alatt álló területeken a talajművelésnek, különösen a mélyszántásnak negatív hatásai vannak. Amennyiben ezeken a területeken intenzív talajforgatásos talajművelés történik, akkor jelentős károk keletkezhetnek a kulturális örökség elemeiben. A belterületen fekvő régészeti lelőhelyeket újabb beépítések és ehhez kapcsolódó közműfejlesztése, talajbolygató tevékenységek veszélyeztethetik. A fásított területeken lévő lelőhelyeket a mélyre nyúló gyökerek roncsolhatják.

Külön ki kell emelni a Székesfehérvár – Kőrakás-major nevű régészeti lelőhelyet (37. lelőhely). Az épített kőgát több szakaszon már kidőlt, kiomlott, a vasútvonat is átvágta. A gát felső peremén mohatársulások jelentek meg, melyek gyorsíthatják a kővek erózióját. A kőgáton és környezetében az utóbbi években volt fairtás, a helyszíni szemle (2018. január 27.) időpontjában azonban már fiatal, fás szárú sarjadványok voltak megfigyelhetők mind a

kőgáton, mind a kőgát közvetlen környezetében. A gát állapota lassan, de folyamatosan romlik a természetes erózió hatására. A gátat egy örökségvédelmi szakemberekből álló munkacsoportnak lehetőleg minél előbb fel kellene mérnie, hogy javaslatot tudjanak tenni a még álló falszakaszok állagmegőrzésére. Az ügyben első körben a székesfehérvári Szent István Király Múzeum és/vagy a Fejér Megyei Kormányhivatal Székesfehérvári Járási Hivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Osztályának munkatársait kellene megkeresni. Az utóbbi években a Nemzeti Kulturális Alap Örökségvédelmi Kollégiuma „*A közhiteles nyilvántartásban szereplő régészeti lelőhelyek tudományos célú feltárásának, valamint feltárást követő állagmegővésének, régészeti bemutatóhely kialakításának támogatása*” címmel régészeti lelőhelyek feltárásának, feldolgozásának, állagmegőrzésének céljából pályázatokat írt ki. Ezen pályázatok esélyt jelenthetnek a Kőrakás-major állagmegőrzésére is.

3.2. Az önkormányzati feladatok meghatározása

A mezőgazdasági művelés alatt álló területeken a talajművelésnek, különösen a mélyszántásnak negatív hatásai vannak. Amennyiben ezeken a területeken intenzív talajforgatásos talajművelés történik, akkor jelentős károk keletkezhetnek a kulturális örökség elemeiben. A régészeti lelőhelyek állagromlásának megakadályozása érdekében lehetőség szerint javasolt a szántó művelési ág megváltoztatása úgy, hogy az a lelőhelyek tartós és további romlással nem járó fennmaradását biztosítsa (javasolt a rét vagy legelő művelési ág megfontolása). Ehhez az önkormányzat, a szakhatóság, a helyi szakemberek és az érintett magánszemélyek vagy vállalkozások konstruktív együttműködése szükséges. Ellenkező esetben a művelés alatt álló régészeti lelőhelyek fokozatos állagromlása, és idővel teljes megsemmisülése nem elkerülhető.

A helyi építési szabályzatba javasolt beépíteni az alábbi szövegrészt:

Régészeti érintettség esetén a hatályos kulturális örökségvédelmi szabályok alapján javasolt eljárni.

Olyan esetben, amikor régészeti lelet vagy annak tűnő tárgya, régészeti emlék vagy régészeti korú jelenség kerül elő, a területileg illetékes jegyzőt értesíteni kell, aki haladéktalanul tájékoztatja az örökségvédelmi hatóságot. További intézkedésekig a munkálatokat a területen fel kell függeszteni, a terület őrzéséről a megtaláló köteles gondoskodni.

A régészeti örökséget és a műemléki értéket érintő kérdésekben a központi közhiteles örökségvédelmi nyilvántartásban és a rendezési tervhez készített örökségvédelmi hatástanulmányban foglaltak együttesen irányadók.

4. ÖSSZEFOGLALÁS

Pátka község területén, illetve környezetében harminchét régészeti lelőhely található. Ezen régészeti lelőhelyek ex lege védettséget élveznek. Pátka területén minden nagyobb korszak hagyatéka képviselve van. Az azonosított régészeti lelőhelyek többsége telepekhez köthető, de

van köztük gazdag temetkezéseket tartalmazó temető (Pátka – Fülöp-major), Árpád-kori templom (Pátka – Kossuth utca 91.), valamint kőgát is (Székesfehérvár – Kőrakás-major).

Ezen lelőhelyek közül bemutatásra érdemes a Székesfehérvár – Kőrakás-major nevű régészeti lelőhely, ahol egy mai napig álló, nagy valószínűséggel római kori kőgát maradványai találhatóak. A kőgát impozáns falmaradványai a közép-európai szinten is ritkaságnak számítanak, a gát környezetének látogathatóvá tétele, a falmaradványok konzerválása esetén Pátka egy jelentős történelmi emlékekkel gazdagodna.

A közeljövőben a településfejlesztési koncepció alapján nem várható a régészeti örökséget veszélyeztető változtatási szándék, azonban a mezőgazdasági területen található 20 régészeti lelőhely esetében a talajművelés jár a régészeti leletek és jelenségek lassú, fokozatos pusztulásával, míg a belterületi lelőhelyek esetén a beépítések, közművezetékek kiépítése jelent veszélyt.

A jövőben tervezett, földmunkával járó beruházások esetében felhívom a tulajdonos(ok), a beruházó(k) és a kivitelezők figyelmét, hogy ha földmunkák során régészeti emlék vagy lelet kerül elő, a munka felelőse köteles a tevékenységet azonnal abbahagyni, és a jegyző útján a Fejér Megyei Kormányhivatal Székesfehérvári Járási Hivatal Építésügyi- és Örökségvédelmi Osztályának azt haladéktalanul bejelenteni. A feltáráshoz jogosult intézmény (jelenleg a székesfehérvári Szent István Király Múzeum) intézkedéséig köteles a tevékenységet szüneteltetni, tovább a helyszín és a lelet őrzéséről gondoskodni.

5. NYILATKOZAT

Alulírott, Savanyú Bálint régész, nyilatkozom, hogy a 39/2015 (III.11.) Korm. rendelet 69.§ (2) bekezdés a) pontja szerinti előírásnak megfelelően szereplek a régészeti szakterületi munkarész szakterületre vonatkozó szakértői névjegyekben.

Régész diploma száma: 36/2014 SZTE-BTK

Szakértői engedély nyilvántartási száma: 17-007.

Az általam ellenjegyzett örökségvédelmi hatástanulmány az örökségvédelmi jogszabályokkal és a hatósági előírásokkal összhangban készült.

Győr, 2022. június 22.

Savanyú Bálint
régész